Proletari din toate țările, uniți-vă !

REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

LUCEAFĂRUL

ANUL XII
Nr. 31 (379)
Sîmbătă,
2 august 1969
8 pagini — 1 leu

aceste zile

CONGRESUL AL X-LEA AL P.C.R.

Pulsul istoriei

Omul nu este un termen fix în procesul desăvîrșirii. Nu e posibil, așadar, să ne oprim într-un anume punct al acestui proces, dincolo de care totul este perfect, ideal, definitiv încheiat. A fi om nu înseamnă a profita de un privilegiu închis și de multe ori iluzoriu, ci a te crea necontenit pe tine însuți, a fi tu însuți propriul autor al lumii tale, al condiției tale umane. Omul este om în măsura în care devine. În măsura în care îl găsim întotdeauna viu, activ, în măsura în care raportul pe care îl stabilește între sine și semenii săi, între sine și lume, este un mod **dinamic** al voinței sale de a fi, o expresie activă, deschisă a conștiinței de sine.

Lumea contemporană, martoră uimită a atîtor victorii ale geniului și inteligenței spiritului uman este departe de a fi o lume desăvîrșită. În natură totul e prin natură, în societate dimpotrivă, totul e în întregime ceea ce **devine** prin eforturile oamenilor și nimic nu este definitiv realizat, ci, permanent, în perspectiva unui necontenit proces. Efortul spiritului uman nu se poate concepe ca închis înlăuntrul unor limite date, în margini peste care nu se poate trece. El nu poate fi definit ca o realitate ultimă, în care s-ar epuiza și reduce procesul permanenței sale, fără ca prin aceasta să nu-și piardă caracterul propriu de realitate vie și de factor de progres social. Cineva spunea admirabil, că, în activitatea spiritului uman, nici chiar memoria nu este memorie, dacă nu **înnoiește**, dacă nu **creează.** Chiar numai spre a te privi pe tine însuți este trebuință de lucrare, de activitate, de isteține, de viață cu un cuvînt. A te opri înseamnă a închide ochii, spunea același autor, înseamnă nu doar a rămîne numai suflet inactiv ci a înceta de a mai fi suflet.

Planeta în care trăim, și pe care, cu un fierbinte dor de desăvîrșire, ne străduim să o facem mai bună este creată, susținută continuu de vigoarea celor mai nobili dintre oameni, a celor care muncesc. Ea constituie un bun, o valoare reală, în măsura în care este **creația noastră,** voința noastră în mișcare.

Antrenarea activă în istorie a României, întemeiată pe lucrarea de secole a poporului nostru, pe darurile de inteligență și receptivitate a românilor la transformările operate de revoluția tehnică și științifică pe care o trăiește azi lumea, a devenit realitate datorită faptului că Partidul Comunist Român a conceput socialismul ca pe o societate esențialmente superioară tuturor orînduirilor din trecut, o societate în care dialectica noului, a îndrăznelii și deciziei creatoare, a năzuințelor de libertate, democrație și împlinire multilaterală a omului să își găsească cel mai adecvat cîmp de manifestare. Partidul Comunist Român demonstrează azi cu înțelepciune și strălucire că socialismul este prin esența lui democratic, că democrația, această noțiune care înmănunchează cele mai frumoase, cele mai nobile trăsături ale conviețuirii între oameni este inseparabil legată de socialism.

Faptul că politica partidului nostru reprezintă o garanție a libertății și demnității de gîndire și manifestare a fiecăruia, a respectului față de om, față de dreptate și adevăr, dă o înaltă valoare unanimității noastre, concentrează afectivitatea, voința și dragostea tuturor în realizarea deplină a idealurilor pentru care muncim și trăim și în care vedem justificarea cea mai înaltă a existenței noastre în lume.

Această intimă convingere de a fi noi toți autorii lumii noastre, creatorii destinelor noastre, constituie însuși sentimentul libertății, al voinței noastre creatoare, cu un cuvînt al naturii noastre umane.

Iar, înalta vibrație a inimii sociale, dorința fierbinte de mai bine, dragostea noastră de dreptate și adevăr, sensul profund al realității noastre ca spirit, pulsul etern al istoriei acestui pămînt, toate împreună au un nume : **Ceaușescu.** Este numele cel mai drag, cel mai ales, cel mai iubit și rostit de întreaga suflare a României contemporane.

Cezar BALTAG

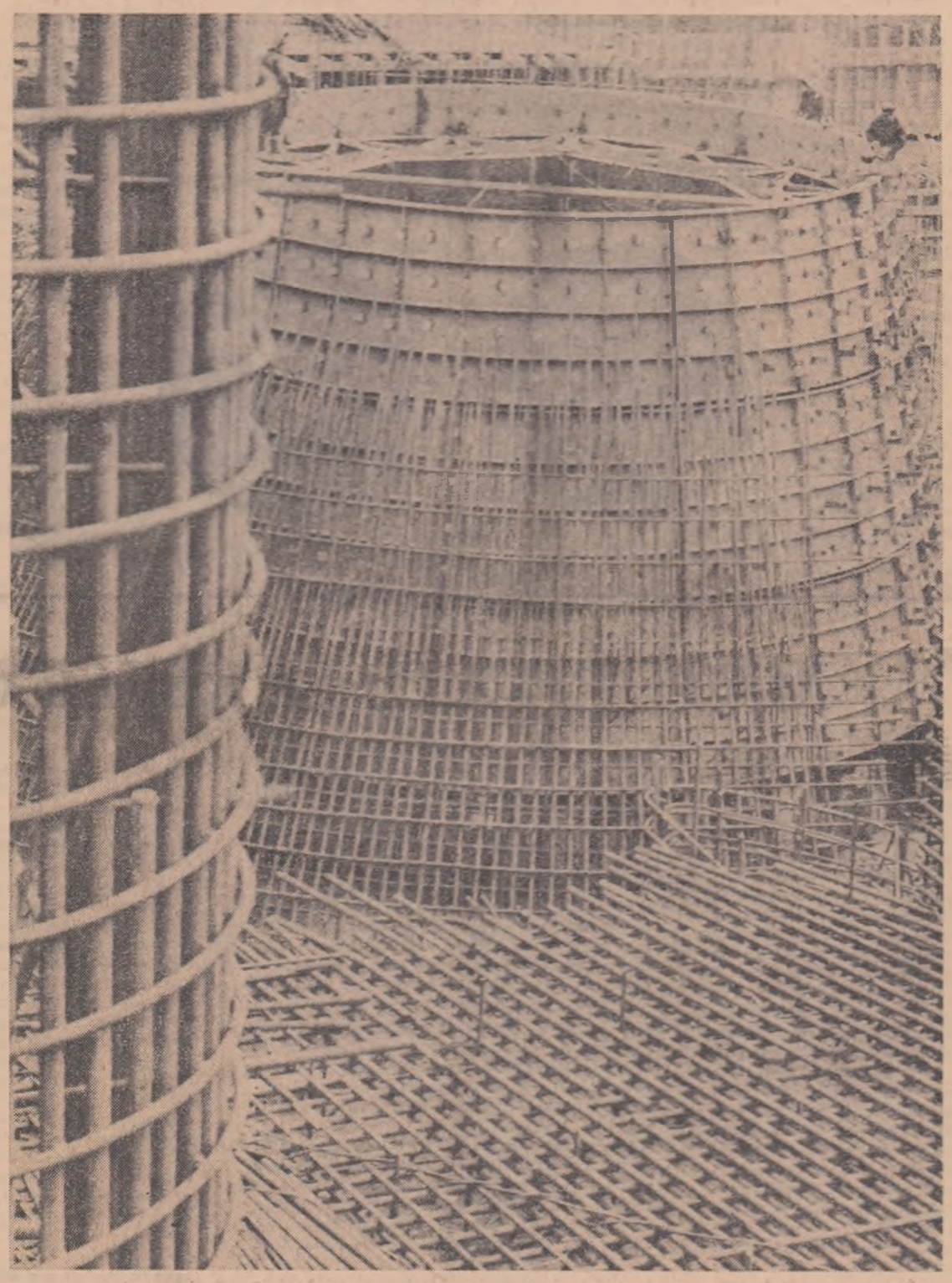

IMAGINE DE LA PORȚILE DE FIER

Fotografia : GH. VINȚILĂ

TIMP ROMÂNESC

Legăm și trăim în vara aceasta, zile de înaltă vibrație și masivă semnificație, zile care nu sînt și nu vor mai fi zile. Sînt și vor fi date. Pentru că ele intră fără șovăire și fără antecameră în istorie și — structurări de timp condensat — se fixează durabil pe orbita timpului unde se vor roti luminoase și pure, covîrșindu-ne, uimindu-ne pe tot timpul duratei noastre, a fiecăruia.

Emoțiile care au fulgerat nopțile, zorile și amiezile zilelor acestui anotimp, robuste, solare, cu care întîmpinăm cel de al X-lea Congres al Partidului Comunist Român și cea de a douăzeci și cincea aniversare a Eliberării Patriei, nici nu mai au răgazul desfășurării firești — în succesiune. Ele se alătură și se suprapun, organizîndu-se, într-o mare și fierbinte alcătuire colectivă.

Sîntem beneficiarii norocoși ai acestor zile — date istorice cînd efortul omului, strădaniile lui nu merg pizmaș către semen ; ele, eforturile se întorc spre el, spre om, sporindu-l, îmbogățindu-l, făcîndu-i mai largi și mai generoase, liniile definitorii.

Sîntem încorporați în miezul incandescent al unui timp național definit și definitiv pulsînd robust și tenace pentru a asigura istoriei noastre momente-piscuri și a dărui țării maturitatea prosperă, adevăr, și personalitate.

Poate că niciodată România n-a avut un contur desenat cu atîta energie, precizie și demnitate iar privirile celor care nu ne-au cunoscut bine pînă acum, poate că n-au zăbovit atît de mult în atlasuri sau în lucrări de informare, pentru a afla cum arată România și ce se întîmplă în România.

Și în România acum se întîmplă un suflu emoțional fără precedent, o adeziune totală și adevărată a comuniștilor și a întregii națiuni socialiste pentru realizările veghiate și conduse de partid în frunte cu secretarul său general.

Se întîmplă, ca să mă ajut cu o formulare de o rară plasticitate a unuia din activiștii partidului, „o simfonie a unanimității".

Nicolae VELEA

CONGRESUL AL X-LEA AL P.C.R.

Forța argumentului

Am, între atîția concetățeni ai mei, un mare și emoționant privilegiu. L-am văzut pe conducătorul țării noastre, pe conducătorul partidului nostru, nu numai de departe, nu numai din mulțime, ci — în două rînduri — am stat lîngă domnia-sa, și împrejurarea i-a răpit în total aproape trei ore, din orele nestinse pe care le dedică țării, propășirii națiunii române.

Ceea ce m-a impresionat, la un metru de ființa celui care reprezintă în lume noțiunea de român, ceea ce m-a tulburat la un om atît de important, în mîna căruia se află cîrma care nu dă greș, a fost întîi faptul că a acceptat fără ezitare o discuție cu un băiat ca mine și că, în discuție, a putut exista un dialog. Oamenii mari pot (și au și dreptul, unii !) să monologheze. Acest drept l-ar putea avea după atîta solicitare, la care e supus, și tovarășul Ceaușescu. Dar domnia sa iubește dialogul. Și pentru că nu disprețuiește să audă un om, tovarășul Ceaușescu ascultă glasul tuturor.

O seamă de cuvinte spuse de domnia sa despre literatură, despre lumea literară, despre presa literară, deși aspre, nu aveau aerul ultimatumului, nu direcționau rigid, ci mi-au lăsat — și spun asta cu mîndrie — posibilitatea de a vorbi, din punctul meu de vedere, despre același lucru.

De aceea, la portretul pe care poporul român i-l face, aș voi să adaug o trăsătură a bărbatului dîrz, pasionat, febril, o trăsătură care mi se pare esențială pentru un conducător : **puterea de a-i asculta și pe alții.**

Nici o soluție nu e dinainte fixată. Soluțiile veneau, în discuția cu secretarul general al partidului, ca un rezultat firesc al cercetării.

Într-o lume atît de grăbită, este — pe de altă parte — extraordinar să auzi pe conducătorul României producînd, pentru fiecare lucru spus, **argumente.**

Prea ne izbim uneori de lipsa de argumente. Prea devine cîteodată lipsa de argumente — un cod moral ! Cu neplăcere poate fi observat, din cînd în cînd, disprețul față de argument, la anumite nivele. Ajunge uneori numai faptul că un lucru e spus de cineva, pentru ca acel lucru să fie luat ca atare.

Dar eu — mai mult decît alții care l-au auzit argumentînd mari probleme, ale lumii și ale țării — am avut fericirea să-l aud pe tovarășul Ceaușescu argumentînd, iar nu decretînd, discutînd, iar nu monologînd.

Trebuie să recunosc că sînt mai bogat și mai liniștit, de cînd l-am cunoscut. Trebuie să spun că exemplul tovarășului Ceaușescu — exemplu limpede pentru toți românii, și care are o vibrație specială pentru mine — este un exemplu de luptă neînduplecată cu inerția, o pildă de osîrdie și de patos revoluționar, de responsabilitate, un îndemn pentru noi, tinerii, de a cerceta lumea, nu de a i ne supune orbește.

Trăim vremurile cînd conducătorul partidului a spus : **Un partid care va asculta în permanență glasul poporului, care va căuta să îndeplinească năzuințele poporului, este de neînfrînt.**

A asculta — e o politică de stat.

Cînd mă gîndesc la tovarășul Ceaușescu, nici un efort nu mi se pare prea mare, pentru victoria întreagă a dreptății, a frumuseții morale, pentru așezarea într-o lume a valorilor.

Adrian PĂUNESCU

avant-premieră editorială

VERONICA MICLE

Poezii

Volumul are două secțiuni: Lui Eminescu și Florilegiu

ION MARIN SADOVEANU

Scrieri, vol. I

Ediție în șase volume (antume și postume) îngrijită de I. Oprișan. Primul volum cuprinde Versuri, Teatru și Addenda) (prelucrarea romanului lui Balzac „Verișcara Bette" și două comedii scrise în colaborare cu V. Timuș și, respectiv, Victor Ion Popa).

MIRCEA ELIADE

La țigănci și alte povestiri

Selecția aparține autorului. Sorin Alexandrescu semnează studiul introductiv.

TUDOR MUȘATESCU

Scrieri, vol. I

Ediție de autor. Primul volum se constituie din cele mai reprezentative creații dramatice ale scriitorului, aparținînd anilor 1930-1947: Sosesc deseară, Titanic Vals, ...Escu, Visul unei nopți de iarnă.

SENSUL ISTORIC AL LITERATURII

Problema angajării literaturii este problema transformării ei.

Niciodată nu s-a vorbit atît de mult ca în acest secol despre transformarea literaturii: evoluție, metamorfoză, criză sunt cuvintele pe care le folosim cel mai des cînd ne referim la literatură. Starea normală a literaturii a început să fie starea de schimbare: literatura nu există în metamorfoza formelor ei. Acest principiu e departe de a avea în vedere numai literatura prezentului: el o implică și pe aceea a trecutului. Ceea ce durează din operele vechi nu mai este ceea ce rămîne neschimbat, înfruntînd timpul, ci tocmai ceea ce are capacitatea să se schimbe: istorie înseamnă, cînd sînt în joc valori literare, adaptare necontenită a vechiului la nou, mai puțin o succesiune de forme reale și moarte decît o coexistență de forme posibile și vii. În loc să se lase determinat de trecut, ca un punct terminus pe o scară pozitivă de fenomene, prezentul este acela care determină trecutul, fiindcă îl înglobează: trecut și prezent nu sînt două stadii care se succed ca să alcătuiască șirul istoric; în orice clipă prezentul este sinteza trecutului și devine, la rîndul lui, trecut, numai spre a intra într-o nouă sinteză. Cu alte cuvinte: nimic nu **este**, totul **se transformă.**

Transformarea literaturii este transformarea artei, în genere, a tuturor științelor despre om — fiindcă omul însuși se transformă. Este astăzi un acord aproape unanim, al filozofilor ca și al sociologilor, al moraliștilor ca și al politicienilor, că problema fundamentală a conștiinței contemporane este problema acțiunii. Marx a prevăzut-o acum o sută de ani: nu mai e vorba să cunoaștem pur și simplu lumea, trebuie s-o schimbăm. Cînd cunoașterii îi ia locul acțiunea, înregistrării faptelor îi ia locul transformarea lor. Omul nu este ceea ce ascunde, ci ceea ce face, spune Malraux: psihologia, morala, arta, filozofia nu mai vor să dezvăluie pe om ci să-l formeze; omul nu mai este pasiv în fața destinului său, dar caută să acționeze asupra lui, fiindcă, după expresia memorabilă a unui alt gînditor contemporan, omul este ceea ce face el însuși din ceea ce a făcut din el natura.

Dar orice transformare începe prin a fi un angajament, și nu numai al artei, dar al artistului, fiindcă într-un secol în care toate științele umane pun în locul inventarului obiectiv al faptelor angajamentul subiectiv al cercetătorului, arta ca mitologie a omului nu poate face, mai ales, ea, excepție. Angajarea este condiția artistului contemporan căruia, cum va spune Sartre, cîtă vreme „nu are niciun mijloc să evadeze din epoca sa, nu-i rămîne decît s-o trăiască deplin; ea este șansa lui unică: e făcută pentru el, e făcut pentru ea".

Într-o formă sau alta recunoscut ca atare sau nu, angajamentul artei este o realitate a tuturor timpurilor. Dar este un angajament pasiv, o fatalitate, pe care pozitiviștii secolului trecut n-au întîrziat s-o observe: angajamentul artistului derivă din idealul de acțiune al epocii contemporane, care nu mai admite un destin suportat pur și simplu. Lumea clasică era stăpînită de nevoia de a cunoaște și făcea, din om, din lume, din destin, obiectele indiferente ale curiozității ei: lumea noastră e stăpînită de nevoia de a transforma și face din om, din lume, din destin, obiecte ale acestei voințe transformatoare.

Filozofia încetează să mai aibă în centru cunoașterea abstractă, interesîndu-se de **cel care cunoaște** în chip concret; omului abstract, toate marile filozofii contemporane, îi preferă omul concret. Sociologia nu mai crede, ca Durkheim, în obiectivitatea absolută a faptelor sociale, deplasînd accentul spre condiția umană și istorică a sociologului: ea devine lectură concretă a faptelor sociale. Istoria tinde către politică: nu fiindcă istoricul contemporan ar fi convins, cum era Lessing ,că nu putem să scriem bine decît istoria propriului nostru timp: dar fiindcă el gîndește orice timp ca pe propriul său timp ceea ce înseamnă că istoria scrisă de el va fi o politică mai degrabă decît un studiu de erudiție. În fața individului, a societății sau a istoriei, gînditorul modern este omul acțiunii: el nu **însumă, ci asumă.**

Angajamentul artistului înseamnă, deopotrivă, aderare și refuz: nu este o supunere, ci o libertate. Nu se poate închipui artă adevărată și neliberă, așa încît angajamentul artistului contemporan ține de voința lui de a fi liber. Să nu confundăm angajamentul veritabil cu acela practicat deliberat și festiv: cînd spunem că condiția esențială a artistului contemporan este angajamentul său total, nu ne gîndim nici o clipă la artistul care se lasă angajat în mod superficial ci la acela care este angajat prin simplul fapt că există. Dacă omul se definește cu adevărat în acțiune înseamnă că angajamentul lui este o formă de acțiune, de responsabilitate și de libertate creatoare.

Nicolae MANOLESCU

BIOGRAFII LIRICE

MATURITATE ȘI REFLEXIUNE

Este știut că percepția și reprezentarea artistică a ordinii spațiale a lumii domină pictura, plastica în general, unde contemplația formelor și culorilor se realizează ca un proces de simultaneitate autrenînd conștiința într-un efort de cristalizare cu limitele riguros determinate. Imaginea vizuală, în cazul acesta, are o esență statică. Ordinea temporală, ca măsură complementară celei spațiale, se percepe și se reprezintă ca succesiune a stărilor de conștiință, iar expresia artistică a acestei ordini este dată de poezie. Reprezentarea vizuală a unui proces prin excelență auditiv — lirismul — are o esență dinamică. Dar cum și pictura și poezia au în structura lor ca un element indispensabil imaginea — prima ca percepție, a doua ca reprezentare — s-a putut spune că cele două arte se aseamănă. Exagerarea adagiului horațian de către poeții vînători de imagini cu orice preț — chiar cu acela al denaturării esenței lirismului care, așa după cum am amintit, se legitimează ca o proiecție a succesiunii temporale a lumii — se explică prin înțelegerea limitată, unilaterală a rolului acestora în pictură și poezie. Astfel, în plastică, imaginile vizuale constituie însăși finalitatea actului artistic respectiv, pe cînd în poezie ele au un rol funcțional, de mediere, prin vizual, a auditivului, a ceea ce rămîne ca inefabil, de neexprimat, a ceea ce se edifică prin tăcerea de dincolo de cuvînt. Aglomerarea de metafore, comparații etc. determină o distrugere a echilibrului necesar între diferitele părți ale organismului viu al poeziei și contemplarea organelor acesteia (metafore, comparații etc.) ca pe niște elemente cu o finalitate proprie, în dauna percepției integrale.

Creația lui Radu Boureanu, așa cum ni se înfățișează ea în volumul antologic Solara noapte *(Editura pentru literatură, 1969) se înscrie sub zodia stilizării picturale a lumii, cu sufletul hieratic al icoanelor pe sticlă. Poetul își surdinizează emoțiile aruncînd peste contururile lor prea vii un halo de ceață umanistă, echilibrîndu-și individualitatea eruptivă în formele generale ale armoniei clasice. Estomparea violențelor se individualizează estetic în poezia lui Radu Boureanu printr-o tensiune perpetuă către ritmurile calme și puternice în discreția lor ale lumii vegetale, dorul poetului fiind parcă acela de a se fixa în tablouri, în imagini aparent statice, pe un fundal tremurător și grav.*

Peisajele, iubirea, amintirile, introspecțiile realizate cu un ochi tolerant, dar care nici nu riscă să întîlnească în adîncurile sufletești păcate îngrozitoare, bucuria simplă de a se integra firesc pe drumurile statornicite de experiența comună și sfîntă a speciei, departe parcă de tentațiunile extravagante ale esteticii particularului, toate sfîrșesc prin a declanșa resorturile ascunse ale impresiilor tonice. Desigur, în acordurile cromatice ale poetului, executate cu o finețe a nuanțelor demnă de o paletă impresionistă, nu trebuie să căutăm o mistică ezoterică și nici o simbolică arhetipală corespunzătoare adevărurilor ultime ale existenței. Suprafețele policrome ale lui Radu Boureanu, tablourile aparent statice într-o materie verbală prin ea însăși mișcătoare, dinamică, nu rămîn însă la ceea ce par a fi. Ele tind să organizeze o încordare interioară a spiritului, să-i dea măsura și echilibrul necesar supraviețuirii emoțiilor în timp, a ieșirii acestora de sub forța imperativă a clipei. Iar comuniunea poetului cu era vegetală a existenței despre care am mai amintit și care semnifică încetinirea succesiunii evenimentelor, și deci oprirea lor într-o nouă viață, estetică, a operei de artă, se corelează, într-o prelungire pe cît de firească, pe atît de surprinzătoare, cu starea de somn ca preambul al morții, deci al repausului absolut. Și orice operă care dorește să oprească timpul în loc, să-l implice adică sub specie eternitatis ca pe propria sa specie, nu poate să-și afle sprijinul, tăria imuabilă decît pe acest teren de o fermitate desăvîrșită. După cum se poate trage concluzia din cele de mai sus, discreția și disimularea vizuală a poeziei lui Radu Boureanu își proiectează rădăcinile într-o intuiție profundă a temporalului.

Solara noapte *se deschide cu primul volum al poetului, aici devenind un ciclu,* Zbor alb, *în care pulsul abia se aude pîlpîind sub stratul gros de vată al cuvintelor organizate încă destul de naiv, dar pe viitoarele linii de forță ale consacrării. Estomparea efectelor prea tari se realizează, după cum am mai spus, prin convertirea umanului la vegetal, ca de pildă în poezia* Amiază, *unde „goarnele vieții" nu sînt plinele de spaimă trîmbiți ale Ierihonului, ci niște... zorele. Cu privire la organizarea ritualului poetic corespunzător exigențelor mitice ale existenței, Radu Boureanu, în poezia* Calul roșu, *face o experiență revelatoare: calul legendar care zboară ca vîntul și ca gîndul nu trece în poezia citată, prin procesul de metamorfoză tradițională („Nu i-am întins ca-n legende străvechi / din talgere mari de jăratec să soarbă, / n-avea răpciugă, nici trupul schilod, / nici privirea oarbă."), el este de la început și vizibil înzestrat cu forțe supranaturale; însă lipsa aceasta într-un lanț cauzal, chiar dacă este vorba de un ritual magic (o anume succesiune de acte determină o finalitate anume) face să eșueze întregul demers. Călătoria printre stele s-a dovedit imaginară, căci ceea ce trebuia să fie ridicat la puterea mitului a coborît în realitatea cu aripi frînte, adică visul nu a fost tratat ca o realitate și nici realitatea nu a fost subsumată visului: domeniile au rămas autonome, sclave propriilor încătușări, ele nu se mai pot întîlni. Intuiția poetului care nu merge pînă la capăt cu demistificarea și face ca păcatul să se poată răzbuna împotriva lui, este surprinzătoare.*

Ciclul Golful sîngelui *aduce un plus de maturitate și reflexiune, un elan social începe să-și facă auzită goarna: „Sînt valuri mari, în relief, de plumb, / încremenind peste gînditul pămînt / Năvile în nori s-au măcinat de vînt: / pecetluit în racla tăcerilor de sînge, / ești de prisos, messi e Cristof Columb. / Ești de prisos, în sînge, în orice corăbier, / care-a pornit pe valul acestui veac de moarte, / flotile ideale mai defilau pe cer; / noi lunecăm pe puntea elanurilor sparte." Cuvintele au o succesiune mai naturală, mai liberă, organizarea lor metaforică are în vedere o idee directoare în planul conștiinței istorice, după cum se poate vedea și mai pregnant în ciclul următor,* Cai de apocalips. *Ordinea temporală a nucleelor istorice care-l animă acum pe poet se răsfrînge cu efecte estetice semnificative în creația sa: tablourile stilizate nu îngheață în forme spațiale cu scopul în ele înșile, ci împrumută fluența elementului fundamental pe care și-l subsumează. Diferențierea sensibilității care se exercită asupra motivelor, diferite ca intensitate, stimulii sociali care intervin, clarifică liniile fără a se pierde sentimentul difuz al existentului, ci, dimpotrivă, amplificîndu-l prin cristalizare autonomă.*

Din păcate acest element cu rezultate atît de fericite pentru evoluția poeziei lui Radu Boureanu, elementul necesar al conștiinței istorice se transformă în volumul următor, Sîngele popoarelor, *într-un scop în sine, adică nu mai este pus în slujba poeziei. Am spus că pentru poet conștiința istorică este necesară, dar nu și suficientă. Poetul trăiește, în cele din urmă, într-o conștiință a eternității, el însuși fiind instrumentul cu care eternitatea se revelă omului. Istoria este doar o formă de trăire individuală a conștiinței eternității omului și nu poate fi opusă acestei conștiințe generale pe care o duce cu sine poezia. Lirismul tratînd fapte particulare iese din sfera preocupărilor generale care-l guvernează eșuînd în misticism și extravaganță și Radu Boureanu care este un atît de fin poet, credem că a fost îndemnat de o plăcere masochistă de a însera aceste artificii caduce în* Solara noapte.

Ciclul Umbra stelelor *readuce în prim plan setea de armonie și pace interioară a poetului, ca și* Moartea morilor de vînt, *unde elanul social își păstrează intactă rațiunea sa de a fi un catalizator de neînlocuit pentru respirația puternică a lirismului.* Poemele culorii *sînt evocări subtile, mici monografii despre plasticieni și operele lor, ca și ciclul* Brâncuși, *unde voluptatea contemplativă a poetului se echilibrează cu puterea sa asociativă.* Inima desenată, Cocoși de vînt, și Cheile somnului, *cicluri reprezentative pentru creația lui Radu Boureanu, își au izvorul și scopul suprem în aceeași tensiune discretă, de încetinire a timpului în acorduri cromatice stilizate cu sufletul hieratic al icoanelor pe sticlă și estompate cu o paletă impresionistă. În acest scop spre care se îndreaptă eforturile estetice ale autorului, mai amintim că unda mișcării lente se obține atît prin regresiunea la vegetal, somn și echilibrul morții, cît și printr-un procedeu mai exterior într-un sens, dar nu mai puțin important: epitetele abstracte frecvente într-o mare proporție față de materia concretă angajată în declanșarea imaginii implică mai curînd o judecată de valoare decît una de existență, încît rolul lor formal (dacă se poate spune așa) este coliniar cu acela de fond — regresiunea vegetală, somnul etc. — pentru stilizarea și încetinirea timpului. Încă o mărturie pentru deosebitul rafinament al poetului.*

Dan LAURENȚIU

avant-premieră editorială

MIHAIL DRAGOMIRESCU

„Scrieri critice și estetice"

Ediție îngrijită de Z. Ornea și G. Stroia, însoțită de un amplu studiu introductiv, tabel cronologic și un capitol de note și comentarii. Din sumar: Critica științifică și Eminescu, Sămănătorism, poporanism, criticism, Metoda istorică și metoda estetică în literatură, *volumul întîi al Științei literaturii.*

LIVIU REBREANU

Pădurea spînzuraților

Apare în colecția „Romane de ieri și de azi".

MARIE CHENDI

Pagini de critică

Ediție îngrijită și prefațată de V. Netea. Sumarul e alcătuit pe baza unei selecții din volumele antume precum și a singurului volum postum, intitulat Schițe de critică literară.

G. TOPÎRCEANU

Balade vesele și triste

Antologie de Al. Săndulescu

aceste zile

Cea mai nobilă idee

Democrația, cuvînt de origine greacă, de la demos — popor și kratein — conducător înseamnă guvernare, conducere prin popor, un echilibru de forțe continui, o noțiune fundamentală.

Cuvîntul patrie ne tulbură. Adesea ne-am slujit de versuri pentru a o defini, într-o perioadă de timp demn, în care poți fi cinstit și strălucitor. Adesea n-am definit-o decît cu acel incomunicabil sentiment care înseamnă „a fi" în întregime cu totul sufletul și toate gîndurile acestui pămînt.

Democrația nu se poate concepe decît într-o vreme de mare curaj, în care adevărul pe care îl tot căutăm și împrejur și în eternitate permite să i se spună măcar literele alfabetului ei abstract.

Am o ciudată stare în care mi se pare că toți ne-am născut o dată cu țara așa cum cu încăpățînare și îndărătnicie copiii cred că cea mai minunată și nemaipomenită este curtea în care se joacă și că ceva mai binemirositor și călduros decît ea nu poate să existe.

În sensul cel mai înalt al cuvîntului democrația nu face decît să indice gradul de realitate vie a poporului și a conducătorului său.

Generația mea care are dreptul să fie numită tînără a cunoscut această abstractă noțiune încă de la nașterea ei, ce noroc și ce fericită întîmplare ! De douăzeci și cinci de ani să fii tînăr și să nu păstrezi despre trecut decît aura eroică pe care părinții ți-o amintesc vorbind despre ei. Un climat moral deosebit, o cinste tranșantă o ieșire din indivizia morală mediocră, o irumpere către arzătorul adevăr care nu e numai opera zilei de azi ci el stăruie din timpul îndepărtat al străbunilor.

Adunări populare au avut loc în toate regiunile țării, adevărate și emoționante adunări populare în care conducătorul iubit al Partidului a fost primit cu emoție și cu acea demnitate cu care un popor curajos urmează numai pe acei capabili conducători. Poporul a intuit istoria, grandoarea istoriei alcătuită cu oameni ale căror biografii să fie pildă de emoționant curaj. Putem spune cu claritate că poporul nostru face parte din acele popoare care năzuiesc către un ideal major, și cum idealul nu este partea orișicui fără o anumită deosebire, distincție, el se poate mîndri cu această stare deosebită care este idealul său.

O viață de voință și un crez neclintit în cele mai nobile idei ale umanității, îl face un popor activ, stîrnind în jurul său ca și trunchiul puternic al pomului fructe cu nemiluita.

Trecutul de mîine al țării trebuie să fie strălucitor, trecutul viitor al cărui miez sîntem noi.

Se împlinesc douăzeci și cinci de ani de cînd sîntem tineri, și noi existăm puri și simplu fapt că trăim e o dovadă sigură de sufletul nostru, de gîndirea noastră. Momentul suprem al vieții îl trăim în fiecare zi, un moment de activă tensiune. E ceva întreg, cum este sfera care trebuie păstrată numai sub această formă. Toate materiile năzuiesc spre integritate. Dar noțiunile ? Dar ființele ? Cu atît mai mult.

Ce ne rămîne altceva de făcut decît să rostim evlavioase cuvintele domnului nostru Mihai Eminescu :

„Viața în vecie, glorii, bucurie,
Arme cu tărie, suflet românesc.
Vis de vitejie, fală și mîndrie,
Dulce Românie, asta ți-o doresc" !

Gabriela MELINESCU

ȘANTIER — Fotografia : GH. VINȚILĂ

20.000.000

Redacția „Luceafărului" și tinerii scriitori colaboratori ai revistei urează din toată inima viață lungă și fericită lui DANIEL MARIUS STĂNCIULESCU, cel de-al 20 000 000-lea cetățean al Republicii, născut în ziua de 20 iunie 1969, ora 5 a. m.

Sentimentul „depind"

Va sosi ora limpede cînd două decenii se vor numi cu un singur cuvînt, cînd timpul va așeza o culoare. Vom spune anotimpul de roșu sau anotimpul de alb și metafora va închide o epocă. Va închide un adevăr absolut. Dar acum sînt în azi. Sînt în actualitate și în conținut, sînt la răscruce de întîmplări și de sensuri. Nu știu cuvîntul magic pentru tot. Aș vrea să-l numesc pe azi și va trebui să spun o poveste. Îmi trebuie un singur cuvînt și cuvintele sînt egale. Aș vrea un singur sentiment și-l voi numi doar pe primul din cele care-mi stau la-ndemînă oricînd. Pe cel mai tandru îl voi numi : sentimentul depind.

Nu se poate în altă parte. Plec și port după minte tot ce știu și cunosc, mi se lipește totul de urme, totul vine cu mine, în insula Malapagos primul gest e să așez plopul la loc, în stînga ferestrei și să-mi număr familia. Știu o singură hartă pe dinafară și-i port cu mine hotarele. Nici o noapte nu mă găsește în altă parte, nici o dimineață nu răsare în alt loc. Cînd mă-ntorc tot ce știu și cunosc ajunge-nainte, peisajul și sentimentele sînt la loc, le număr și mă bucur în parte și ultimul dintre cei care trebuie să sosească sînt eu.

Nu se poate în altă vorbire. Cu fiecare cuvînt am aprins o lumină de recunoaștere pentru locul din preajma mea. Dacă era ocupat am stins înțelesul dacă era liber l-am aprins. Cum să mut geografia graiului ? E un tărîm cu strălucire feerică.

Sentimentul depind e înțelesul meu cel mai limpede, cel mai clar dintre rosturile pe care le am. Îmi aparține „acum" și „aici", e timpul unic și singurul loc. Am tot plecat pînă la capătul înțelegerii și m-am întors. Am călătorit pînă la capătul sentimentelor și-am revenit. Am folosit privilegiul excepțional de a presimți prin sensibilitate și inteligență mediul în care trăiesc, i-am cunoscut fețele și i le cunosc, cobor în adînc mai departe, mă scufund și mă limpezesc : depind. Țin de-o conștiință care este a mea fiindcă este a altora în același timp, țin de-o spiritualitate care mă încorporează și matricola ei este singura mea distincție posibilă, este numărul uniformei pe care o port.

Am nostalgia singurătății și fug și în cea mai ascunsă zonă depind.

Am ambiția existenței aparte și în fiecare efort de particularizare depind.

Am vocația muncii și fiecare efort consumat se măsoară-n depind. Depind cu necesitate, și conștiința apartenenței este cel mai real, cel mai pur și mai reconfortant dintre sentimentele acestui timp pe care ora limpede îl va numi cu-n singur cuvînt și cu un înțeles absolut. Dar acum sînt în azi. Sînt în actualitate și în conținut, sînt la răscruce de întîmplări și de sensuri, particip și militez, cred și afirm : depind. Iată singurul sentiment pe care-l numesc, cel mai aproape din sentimentele la-ndemînă, sentimentul definitiv.

Sânziana POP

Mulțime și singurătate

Mulțime și singurătate, iată două cuvinte ca două trupuri a căror viață curge paralel, de-a stînga și de-a dreapta fiecăruia din noi, ca mîinile, de care nu ne putem lipsi, ca timplele, ca ochii. Singurătatea e un termen absolut pentru gîndire, pentru transferul faptei în original. Mulțimea e un termen expresiv, de forță și aproape invincibil. Singurătatea e particularul, un simțămînt la fel de generos ca și patriotismul. Ea e o calitate, e liniștea în care se retrage tot ce e de folos unei întregi mulțimi. Singurătatea este spațiul de germinație, permanența, e, într-un fel, destinul. Mulțimea e laboratorul, e vilva flăcării, e autorul discret și evident. Ea nu semnează. Nu poți nega, nu poți ucide și nu poți micșora virtuțile singurătății. Mulțimea și-o inventă, o apără și și-o încorporează. Singurătatea dirijează. Ea stăpînește în același timp grupul din fața sa, cel care execută, și grupul ideal-recalcitrant al celor care știu să asculte. Singurătatea este partea care asigură acestor două simbolice mulțimi, limbajul, economia termenilor, arta. Singurătatea e reprezentantă, este scheletul, axa unor aripi simetric infiltrată-n carnea lor. Popoarele respectă și hrănesc aceste calități, de viață și de spirit, ale lor. Iar fiecare individ în parte se va visa oricînd mulțime, și-n timp se dovedește semănător de oameni, de mulțimi. Ceea ce mă fascinează și mă liniștește e faptul că acești termeni vii, avînd valoare împreună, intră astfel tot mai profund în rîndul bunurilor noastre cîștigate, în înțeles, și pe acest pămînt.

Constanța BUZEA

Epoca dialecticii

Desigur, lumea în genere și universul uman, social, a stat dintotdeauna sub semnul dialecticii. Realitatea a fost contradictorie, clase cu interese antagonice ireductibile s-au înfruntat și înlocuit, pacea socială a fost mereu sfîșiată din afunduri, prin însăși structura societății. Însă în condițiile unei mișcări lente, uneori imperceptibile a mijloacelor de producție stabilitatea era mai mare, ritmul istoric lent.

De aceea a fost posibilă — chiar dacă nu adecvată, fundamentarea omului pe repaus, pe o substanță nemișcată, pe esențe imuabile. Acestea cu atît mai mult cu cît un ideal de repaus și stabilitate e adînc înclavat în propria noastră structură sufletească, uneori adaptabilă anevoie.

Ceea ce trăim noi acum, în epoca aceasta brăzdată de revoluții sociale, de crize, de spectaculoase mijloace tehnice, este **evidența** dialecticii, relevarea unei complexități crescute și variate, stringerea istoriilor paralele, cu vagi contacte, izolate pe zone, într-un șuvoi comun în care popoarele își aduc tezaurele, amintirile de neuitat, caracteristicile. Mișcarea intercondiționată a apărut pe primul plan și nu poate fi ignorată. Pe plan mondial sîntem în preziua unei alte epoci din istoria omenirii, intrată într-o dezvoltare și transformare accelerată. La noi, intrarea într-o altă lume este evidentă, pentru noi ea poartă deja pecetea obișnuitului. Desigur, nici noi nu putem încă realiza integral și cuprinde schimbarea adîncă pe care ne-o rezervă viitorul. Pentru mulți români — viața e un fapt istoric dintr-o comunitate care pe alocuri purta pecetea particularității într-o cu totul altă zonă de viață, urbană, supusă ritmului trepidant. Dar nu numai pentru aceștia, ci pentru noi toți.

De aceea, pentru a ne incorpora organic în acest ritm al transformării care face de nerecunoscut uneori peisajul cel mai familiar, pentru a ne cîștiga un echilibru adînc și constant, condiție a bunei stări sufletești, problema fundamentării se pune cu acuitate.

Nu trebuie să căutăm mult izvoarele filozofice a fundamentării pe dinamică, pe mișcare, de care avem nevoie. Umanismul marxist, așa cum a fost formulat de întemeietorul socialismului științific, fundamentează ființa pe creație. Omul uman, credincios esenței sale, nealienat, este dominat de un impuls matur prin care se continuă într-un fel creația lumii. Adevărata sa liniște nu se realizează atunci cînd se identifică cu o lume inumană, cu un principiu care-l domină. În aceste cazuri el își acceptă doar alienarea. Echilibrul se găsește nu cînd s-a identificat cu un mediu ci atunci cînd l-a supus valențelor sale creatoare. El este într-o continuă reașezare, este deschis și într-un fel, prin ritmul său de viață și tendințele sale el devine **infinit**, atunci cînd acționează asupra mediului și-l **umanizează**. Din ce în ce mai mult, în loc să trăiască în neprietenosul univers natural, el se integrează, prin transformare, unui univers care-i poartă pecetea. Devenirea sa este devenirea societății și devenirea lumii. Practica nu este un simplu mijloc civilizator, periferic ființei, o știință care rupe trama indivizibilă a realității și ne lasă pe linii esențiale descoperiți, în gol. Ea este un factor creator, un atribut esențial, un mijloc de trăire filozofică. Atunci munca nu mai devine un chin, o pedeapsă a păcatului, ci o împlinire continuă a unei potențe dialectice fără fund. Ea este bucurie a regăsirii de sine, a uitatului și neintîlnitului a cărei nostalgie o păstrăm în noi. Munca, activitatea, participarea la istorie, odată ce sînt eliberate de fetișuri și mituri — sînt **toate** la orice nivel subt toate formele, adevărate acte filozofice de fundamentare.

O imagine de negrăită frumusețe și grandoare asupra noastră ni se deschide în față. A o înțelege adînc, în toate implicațiile, nu numai noțional ci trăit, este o întreprindere uriașă. Cîndva, în veacul care vine negreșit, habitudinile noastre profunde, logica însăși va sta sub semnul dialecticii. Așa întrezăresc eu **omul nou**, omul vechi eliberat și el însuși, omul de totdeauna adus din latență în existență. Acel care va spune la căderea serii : astăzi, vai, am fost neliniștit, **n-am fost**, pentru că n-am creat.

Alexandru IVASIUC

ÎN CINSTEA CONGRESULUI AL X-LEA AL P. C. R.

Recitaluri de poezie

Uniunea Scriitorilor, Asociațiile de scriitori din țară, au organizat, sub auspiciile Frontului Unității Socialiste, o suită de recitaluri de poezie închinate celui de al X-lea Congres al Partidului Comunist Român.

Asociația Scriitorilor din Brașov, în localitățile : Sibiu, Bran, Făgăraș, Rupea și Brașov.

Asociația Scriitorilor din Cluj, în orașele : Oradea, Satu Mare, Baia Mare și la șantierul hidrocentralei Porțile de Fier. Urmează : Bistrița, Năsăud și Cluj.

Asociația Scriitorilor din Iași, în orașele : Dorohoi, Botoșani, Cîmpulung Moldovenesc și Iași.

Asociația Scriitorilor din Timișoara, în localitățile : Lugoj, Băile Herculane și Timișoara.

Revista „Ateneu", în orașele Bacău și Focșani.

Uniunea Scriitorilor a mai organizat asemenea recitaluri, cu participarea poeților din Capitală, și în următoarele orașe : Constanța, Galați, comuna Costache Negri, Craiova, Ploiești.

Recitalul care a avut loc în București, joi 31 iulie a.c., în sala Ateneului Român, s-a bucurat de participarea a 33 poeți — români, maghiari, germani, prilejuind o însuflețită manifestare de prețuire și omagiu pentru cel de-al X-lea Congres al Partidului Comunist Român.

ION SOFIA MANOLESCU

Cîntec

Palpită-n țărîna desprinsă de inimă
ecoul anotimpului nedespărțit
în care se scufundă făptura unei frunze
încununîndu-mi nopțile cu munți.

De culoarea pajurei rămîne stindardul
și-mi smulge sîngele uitat din străbuni
pînă cînd se coc în vatră strugurii buzelor
să nu-mi despletesc umerii din rădăcini.

Solemn îmi rămîne afară mesteacănul
pînă aproape de gura pămîntului viu
unde se preface în lănci fără zgomot
pentru ochiul pe care-l iubesc.

Țară cu sprîncene ascunse pînă în leagăn
lasă-mă să-ți sărut ochii căzuți în fîntîni
că la ceasul meridianelor fără umbre
se nasc Apolodori care umblă prin cîntec.

IOLANDA MALAMEN

Încredere

Mă încălzesc
la steaua cu nume de popor
ce limpede e graiul
de argint
al zborului
ce vastă mîngîiere
trimite pădurea
oamenii seamănă
albe cetăți
cu degete de cristal
și din petale
nectarul se revarsă
ca un izvor de piatră
împodobind
pămîntul cu statui.

Patrie

Sînt urmașul
prin testament lăsat
de lupte milenare
sărutul patrie
sărbătorește
sfîntul tău obraz
mă poposesc
aștri de flăcări
sînt demnul tău copil
ce își repetă cerul
cutremurat de dragoste.

Cuvîntul

Încredințată mie
o pasăre fosforescentă
cu repetate nașteri
între aripi
e uriașă liniștea din ea
planează rodul
pe un cuib de munți
și-ntr-o cîmpie
roșie de flori
încredințată mie
o vară dintre veri
gîndește iarba
și-i culege fructul
stele îmi stau în palme
de pace infinită
fîntînile au crestele de aur
cuvîntul
îl citesc
încredințată mie
iubirea cu pămîntul.

A. I. ZĂINESCU

Frumoasele schimbări

Frumoasele schimbări, trecerea-n vis
A lucrurilor, oh, destin de rară
Corabie cu lemn de august, țară,
Copac ce-aievea-n fructe s-a deschis !

E timpul deci, rotind precum o scară
iarăși și iar miresmele-au decis
Culoarea-n pîrg și ochii rădăcini și-au zis,
Și ramură, auzul, fruntea ca un arc, ușoară.

Căci ne privim și-n soare, sufletul ; din soare
Atîtea jurăminte, roua ca a unui zbor
Încît trăim și pietrele aici, iubim pe mare,

Pe cap coroană-aprindem de hidrocentrale
Și totu-n chip de om, curg apele egale
Și munții le-mprumută, adînci, legile lor.

Pămînt de dragoste

Din Sarmisegetuza, cîntecul ; și de pe lănci pămîntul.
Istoria-i primește din față pe cei drepți.
Văd ridicate mîinile lor lungi pînă în soare.
Cad capetele lor de înțelepți pe noi
Și-n nopți cînd paznic somnul face înconjur lumii,
Noi înșine în pieptul lui magic și ne dăm
Foc sacru, din priviri : trăim ca zeii
Pe oseminte-aici de dragoste și bat
Ca dintr-un turn pe lume ochii neînchiși ai morților,
La tîmple părul lor mi-ncărunțește surd
Și astfel viața — ne-o iubește Phenix,
Și astfel moartea — ne-o slujește ea.

...Pune poetul veșnici trandafiri în mîinile
Străbunilor și merge-abia șoptit pe vîrful
Cuvintelor de parcă pe gură și-ar călca.

Statornici

Vorbește aerul aici ca de cristal
Al gurii rotunjit pînă la astru
De-un crainic rază de albastru
Descult în lucruri ca un val

Și-n turnuri clopote se sbat
De pe acoperișe roua arde
A frunții tot mai limpezi, mai departe,
Destin ce dintr-o cumpănă mi-e dat

O, cum ne-am mai lua de la-nceput
Și cum ne-am mai clădi, la fel !
Lumina cînd pe sine s-a văzut, fidel,
Și își urmează astfel drumul cunoscut.

ZAHARIA STANCU

lumea

Cu mulți ani în urmă și tot într-o zi vînătă, cu vînăt cer, umblam hai-hui pe desfundatele străzi și străduțe ale Bucureștilor.

Venisem iarăși la București, de cum se isprăvise războiul (pentru a cîta oară ?) și tot nu-mi găsisem norocul ! Nu e vorba, nici nu mi-l căutasem, știind din auzite că cine îl caută cu prea mare stăruință nu-l găsește niciodată.

Deși nu aveam nici casă, nici masă și nici măcar straie mai ca lumea pe mine, îmi cășunase că sînt îndrăgostit. Să mori de rîs — ori de plîns — nu altceva ! În realitate ce era la mijloc ? Nu mare lucru. Îmi căzuse drag un obraz neobrăzat de fată pe care împrejurările vieții mă făcuseră să-l pierd. Pierzîndu-l, știam că n-o să-l mai întîlnesc... Că n-o să-l mai întîlnesc...

Albina Gogiumantu — căci așa se chema frumoasa — își plimba chipul ușor prelung și surîzător pe vechile și frumoasele străzi ale unui oraș italic. O blestemam în versuri amare și tot în versuri amare îi mărturiseam și dragostea mea nătîngă. Ea — bineînțeles — habar n-avea nici de blestemele mele și nici de amoroasele-mi mărturisiri. Dacă ar fi aflat s-ar fi apucat cu mîinile de pîntec și ar fi rîs... ar fi rîs pînă la leșin. Mie, la București, vîntul tehui îmi biciuia obrazul. Soarele blajin îl mîngîia pe al ei. Îmi era ciudă pe Albina Gogiumantu. Îmi era ciudă pentru că întîlnirea cu sandalele ei îmi retezase calea spre largul lumii și mă legase de București. Plecase și — împotriva oricăror așteptări căci numai tîrfă nu era — devenise signora de Trebbia... Pricepută, descurcăreață și poate și nițel vicleană, dar altceva mai mult, nu. Ea știuse să-și afle norocul ! Ce fel de noroc ? Aveam s-o aflu mai tîrziu. Povestea întreagă s-ar putea s-o înșir în altă carte, — bineînțeles dacă timpul mi-o va îngădui.

Ca dintr-o zare de ceață veni din adîncul aducerilor aminte năluca Albinei. Ca într-o zare de ceață pieri. În juru-mi rămase Bucureștii, — București oraș răsfirat, cu grădini, cu parcuri, cu mahalale și maidane, un București vesel și un București trist. După ce mă stabilisem în cuprinsul lui, ajunsesem destul de repede să-l cunosc pe degete, cum cunoscusem altădată satul nostru Omida, de pe lunga, îngusta și săraca Vale a Călmățuiului.

Nu făceam nicăieri purici. Din cartier în cartier îmi mutam mereu sălașul. Dămăroaia mă alungase. De Grant mi se făcuse silă. Nu-mi mai plăcea Popa Nan. Mi se făcuse lehamite de Tei. De la cea din urmă gazdă din Obor o zbughisem într-o noapte pe fereastră și sfîrșisem a mă aciua tocmai pe Inocentă. Cinci odăi, cinci chiriași. Într-a șasea proprietăreasa, iar într-a șaptea chițimeică — eu. Chirie nu plăteam. Nici măcar o para nu plăteam chirie.

— Nici un ban nu-ți pretind, băiete. Nici un ban !

Mă uitasem la ea și mă cam speriasem. Țipasem aproape :

— Cum nu-mi pretinzi bani, cucoană, cum nu-mi pretinzi ? Atunci ce-o să vrei de la mine ? Ceva tot o să vrei. Nu vrei bani dar ceva tot o să vrei...

— Ho, nebunule ! Oprește-te !... N-o să-ți cer ceea ce-ți închipui că o să-ți cer. O să te pun să ții curățenie în odăile celorlalți chiriași. Îți ajunge ? De măturat cred că știi să mături.

— Așa da. Niciodată nu m-am dat în lături de la muncă. n-o să mă dau nici acum. Cinci odăi de ținut curat... Un fleac...

Casa din Inocentă avea grădină. Proprietăreasa, văduva Zăvoraș, se plimba cu bastonul în mînă prin fața ferestrelor.

— Nu primesc chiriașe, iar chiriași numai dacă făgăduiesc să nu-mi vină cu muieri în casă. Îți trebuie și găsești una să vrea... Du-o pe maidan. Te prinde derbedeul ei ? Izbește cu șișul și fugi. Nu vrei să te osenești să cauți ? Are maica. Îți dă maica...

— Nu-mi trebuie, cucoană, nu-mi trebuie de la dumneata. Și... parcă era vorba...

— Lasă vorba... mai bine zi : Nu te prinde Stane, că e noaptea mare...

După ce curățasem odăile celor cinci chiriași, într-o dimineață plecasem destul de devreme de acasă. Ah ! Ce bine să hoinărești !

N-aveam stăpîn,
Nici pletos, nici spîn,
Cum n-avea nici vîntul
Care ocolește pămîntul...

Dădusem o raită pe la Obor să schimb două vorbe cu vărul-meu Teleagă, care tot mai slujea la Moroiu, la circiumă, nădăjduind că pînă la urmă Moroaica o să-l ia de bărbat. Nu-l găsisem. O întrebasem pe Moroaica :

— Unde e vărul-meu, țaică ?

— La Drăgășani, după vinuri... După vinuri și după țuică.

— Ce-am auzit să fie-ntr-un ceas bun.

— Dar ce-ai auzit ?

— Nunta. Pe cînd nunta ?

Moroaica făcu niște ochi cît felinarele.

— Care nuntă, mă, care nuntă ?

— Vărul-meu Teleagă...

— Vărul-tău Teleagă e un prost și jumătate. Crede că dacă mă drăgostesc din cînd în cînd cu el o să-l iau și de bărbat ? Nu sînt chiar atît de toantă să-l fac om pe prăpăditul de vărutău... Nătărtolul trage nădejde ca spînul de barbă. Degeaba. Nu, băiete, nu-l fac eu om pe nătărăul de vărutău.

Teleagă, sau prostul de vărumeu, nu era chiar așa de prost cum îl crezuse Moroaica. Plecase de la Omida în timpul nemților și, ajuns la București, intrase slugă la domnul Moroiu, — cîrciumar. După război, vărumeu Teleagă, văzînd că povestea cu Moroaica nu ajunge la împlinire, o părăsise, se înrolase în aviație și în scurt timp devenise as. Zbura mai sus decît oricare altul. În mîinile lui aeroplanul era ca o sfîrlează, se sucea, se răsucea, se da peste cap.

N-o mai întrebai nimic pe Moroaica. Îi spusei „iepure“ și o lăsai în pace. Ea se sui pe gard, mă blestemă, mă ocărî pînă mă pierdu din ochi.

Pașii lăsați în voie mă purtară din uliță în uliță pînă prin preajma Ateneului.

Dați un leu pentru Ateneu...
Dați un leu pentru Ateneu...

Ajunsei aci abia către amiază. Forfota de pe calea Victoriei mă încînta și mă amețea ! Pe această strîmtă, strîmbă și faimoasă stradă, și la acea oră de cumpănă a zilei, ieftinele Chevrolette și Forduri se încrucișau într-o adevărată harabură cu luxoasele Packarduri și Cadillacuri. Ici-colo mai vedeai, rare, vechi Rollsuri sau înalte Steyere în care, dacă voiai să te urci trebuia să folosești scara. Toate, dar absolut toate cuprinse parcă de demență, clacsonau și fluierau, scîrțîau și scrîșneau. Auzul !... Dar cine mai avea auz sănătos ? Trăiam în zgomotul de la București și ne închipuiam că trăim în zgomotul New-York-ului... **America** !... Fusese un timp în care mă gîndisem dacă n-ar fi bine să emigrez peste Atlantic și să lucrez în cinematografie... (Cînd ești tînăr îți trec prin minte ideile cele mai absurde, visurile cele mai năstrușnice. Bine că nu mai sînt tînăr ! Bine ? Da, într-adevăr bine ! N-aș mai vrea să fiu niciodată tînăr !)

Printre mașinile vechi și noi, ieftine ori luxoase se mai vedeau încă muscali grași, cu fețe spîne, puhave și zbîrcite, cu rînzele răsfrînte îmbrăcați în mantale albastre, de catifea, cu șepci cu cozorocul lucios și cizme înalte lustruite oglindă, încercînd să-și strecoare printre atîtea automobile, trăsurile elegante în care transportau către șosea o lume ușoară și ușurică, fericită că a scăpat de urgia războiului de curînd încheiat, — lume într-o ureche, lovită parcă de streche...

— Hei, Mișka ! Liber ?

— Liber, coane.

— La Flora.

— Hei, Timi ! Liber ?

— Liber, coane.

— La Chateaubriand !

— Diii !... Diii...

Biciul pleznea. După ce echipajul trecea de Palat caii aveau loc să-ntindă mai repede pașii. Mai repede !... Mai repede !... Toată lumea Bucureștilor era grăbită. Grăbită să bea. Grăbită să mănînce. Grăbită să iubească. Grăbită să înșele. Grăbită să moară. Toate cimitirele erau pline de morminte proaspete... De morminte proaspete... De morminte proaspete... Proaspete... De morminte proaspete în care se descompuneau morți proaspeți. Morți proaspeți și morminte proaspete...

Ceea ce vedeam pe calea Victoriei era așa zisa lume bună. Lumea bună a Cetății de Scaun și pentru ca a doua sau a treia noapte să iau totul de la capăt. (Orice muncă omenească se poate lua de la capăt, dar viața nu.)

— Ai căpiat, mă certa văduva Zăvoraș, gazda. Îți scoți ochii citind toată noaptea, ori înșirind pe hîrtie dracu' știe ce !... Adu-ți aminte că ești băiat mare și că n-ai intrat la călugărie.

— Dar cam ce-ai vrea dumneata să fac, cucoană Zăvoraș ?

— Ce să faci ?... Ce să faci !... Pe mine văd că mă ocolești de parcă m-ai ști ciumată ori, ferească sfîntul, bolnavă de sfrenție !... Ia o fată și culc-o pe maidan !... Geme **Inocenta** de fete. Și dumneata... dumneata îți pierzi vremea cu mîzgălitul pe hîrtie și te afumi singur de ai să ajungi ca o pastramă. Măăă !... O să te omoare păcătosul de tutun... Om tînăr ! Flăcăuaș... Stă singur și fumează !... Puah !

— Ceva tot trebuie să mă omoare. De ce să nu fie tutunul acest **ceva** ?

Căzusem, de pe cînd aveam caș la gură, în robia fumatului. Sugeam cu sete din țigară. Iar fumul țigării, vîrmuiala străzilor, larma — cînd plină de turbare, cînd catifelată — a Cetății de Scaun îmi luau parcă toate gîndurile și mi le topeau într-o stare de plăcută amăgire...

În drum pe Calea Victoriei către șosea mă opriserm la grilajul palatului regal să văd cum se schimbă garda. Tocmai pe cînd holbam ochii mai tare, mi s-a lăsat o mînă pe umăr. Totodată,

chiar a țării. O vedeam cum **trăia**. Nu mă întrebam **din ce trăia**. Știam. Năzuiam oare și eu să intru în această lume bună ? Într-un fel, da, însă îmi era rușine să mi-o mărturisesc.

Adia vînt de toamnă. La noi acasă, la Omida, pe lunga, îngusta și săraca Vale a Călmățuiului vîntul de toamnă venea cu miros de cîmp, de pămînt jilav, ușor ostenit de roadele pe care abia le dăruise oamenilor. Aci, la București vîntul de toamnă împrăștia miros de ganguri mucede, de canale stătute, de gunoaie intrate în putrezire, de rîncede resturi de alimente.

— Liber, Ivane ?

— Liber, coane.

— La Minovici.

La vila Minovici de la capătul dinspre Băneasa al șoselei Kisseleff, peste un ceas și jumătate — două, ajungeam și eu, pe picioare, chiar dacă nu mă grăbeam. Și nu mă grăbeam niciodată pentru că niciodată și nicăieri nu mă aștepta cineva. Turnul vilei Minovici era înconjurat de clopoței care, atunci cînd vîntul adia, sunau, scoțînd melodii fanteziste, plăcute auzului rafinat. (Stăpînul acestei vile cu clopoței a murit de mult, ca toți stăpînii. Vila există și azi. Cînd bate vîntul clopoțeii sună, dar cine să-i asculte ? Sîntem grăbiți cu toții.)

De lucrat, pe vremea aceea (care acum mi se pare atît de îndepărtată) lucram numai noaptea iar de trăit trăiam din te miri ce, mai mult ca păsările cerului decît ca oamenii. La lumina becului mîzgăleam pogoane de hîrtie. Pe unele foi însăilam versuri sprintene ori greoaie (după cum îmi cădeau din condei) iar pe altele povestiri, una mai sălbatică decît alta. Uneori îmi închipuiam că aș avea darul zugrăvirii pe cartoane, ca răposatul meu văr Iancu Brătescu, pictorul. Atunci ore și ore umblam cu cartoane și cu vopseli, schițam din memorie portretele cunoscuților, peisaje care îmi plăcuseră iar uneori încercam și compoziții. Dar, pe cînd lucram, dintr-o dată îmi aduceam aminte de maeștrii pe care îi admiram. Ce însemnau, pe lîngă operele lor, bietele mele încercări ? Mă cuprindea desnădejdea și distrugeam tot ceea ce lucrasem o voce pe care o cunoșteam destul de bine, rosti :

— Zgiiești ochii la muzicanți și fumezi ca un șarpe...

Întorsei capul și zisei :

— Da, întocmai ca un șarpe, domnule Dioclețian.

Mă examină din ochi și exclamă cu nemulțumire de parcă i-aș fi pricinuit cine știe ce pagubă :

— N-ai mai venit pe la mine !...

— N-am avut timp. Zău că n-am avut timp, domnule Dioclețian. Și dacă n-am avut timp, n-am avut...

Căzu în cursa vocii mele prefăcute și se repezi să mă întrebe cu interes :

— Dar ce-ai făcut ?

Ochii îmi sclipiră și pe gură mi se întinse rînjetul — un rînjet rău, urît, batjocoritor, desgustător :

— Am tăiat cîinilor frunză.

Nu se supără, cum mă așteptam, ci mă zdrobi cu neluarea în seamă.

— Las' că știu eu... Primăvara !... Primăvara e de vină... Te-a furat orașul... Și fetele de pe **Inocentă**... Stai ! Nu roși ! Pezevenghiule ! E dreptul tău. Cînd eram tînăr aveam și eu o drăguță pe Campoduci... Pe Campoduci să fi văzut tu fete !...

— Le-am văzut, domnule Dioclețian. Chiar aseară m-am plimbat pe Campoduci cu două de brat.

— Și cum ți s-au părut ?

— Cam nespălate, cam nețesălate.

Cuvintele mele nu-i plăcură domnului Dioclețian dar tăcu.

Muzica militară începu să cînte în grădina palatului. Vîntul aspru se trezi, se înteți și începu să-i clatine domnului Dioclețian pălăria de artist, cu boruri largi, ca de umbrelă, ieșită de mult din modă.

— Da, da... Te-a furat orașul... Te-a furat și **te-a rafinat**...

— De ce crezi că m-a rafinat ?

— De vreme ce nu-ți mai plac fetele de pe Campoduci...

— Nu mi-au plăcut niciodată.

— Ești lipsit de gust.

— Se poate.

Mă luă de brat. Îl urmai. Ne strecurarăm cu destulă dibăcie printre automobile și muscali. Îl întrebai :

— Mergem cumva în Cișmigiu ?

— Ce-ți veni cu Cișmigiul ?

— Dar atunci unde ?

— La porcul de Bordea...

— Nu merg. Nici legat nu merg la Bordea. Nu m-a poftit niciodată în casa lui.

— Bordea **nu poftea în casa lui pe oricine. In casa lui, Bordea nu poftea decît artiști de marcă.** Tu n-ai expus pînă acum nici o lucrare, n-ai publicat nici o carte... Cu alte cuvinte, **încă n-ai devenit cineva.**

— Încă n-am devenit cineva !... Și ce dacă ? Nu m-a poftit, nu merg. **Nu pot** să merg.

Dioclețian se opri din mers și rîse, rîse de era gata să se prăpădească de atîta rîs.

— **Acum** poți să mergi. ...

— De ce ? Ți-am spus că de vreme ce nu m-a poftit, nu merg. Dumneata nu știi că nepoftitul n-are scaun ?

Mă oprii și fui gata să mă despart de Iuga Dioclețian, să-l înjur și să fug. El însă deschise gura larg, larg de tot și izbucni într-un rîs tunător și răutăcios. Băgă repede de seamă că se uită trecătorii la el și se potoli. Zise :

— **Acum** poți să mergi la Bordea și fără poftire. N-o să te porcăie și n-o să te dea afară. Iar pederastul din el n-o să se lege de tine. **A murit !**

— Cum a murit și cînd ? Părea croit să trăiască o mie de ani. Mînca. Bea cît șapte. Dormea pe săturatelea. Îi pleznea obrazul de sănătate...

— Da, e adevărat, părea foarte sănătos. A murit de **inimă**... Eu unul mă și așteptam. Cu excesele și cu destrăbălările la care se deda, mai ales în ultima vreme, mult nu mai putea s-o ducă.

N-am mai ezitat. Nu mai aveam nici poftă să ezit și nici motive. Bordea mort ! Bordea mort ! Bucureștii aveau ce cleveti cel puțin trei zile. A murit Bordea ! Bordea escrocul ? Da. A murit Bordea escrocul. Bordea pederastul ? Da. A murit Bordea pederastul. Subtilul om de artă Bordea ? Da. Acela. Acela și nu altul. Dioclețian îmi întorsese spatele și plecase. M-am luat repede după el să nu-l pierd din ochi. L-am ajuns. Am trecut amîndoi prin fața hotelului Imperial. Lăsînd în urmă Calea Victoriei, palatul regal și grădina cu sălcii plîngătoare a Ateneului, am apucat-o la stînga pe Știrbei Vodă.

Cum în epoca aceea îmi trăiam anii încercărilor, ai dibuirilor și ardeam în taină nu numai de dorința de a deveni scriitor dar și de aceea de a scoate din mine un pictor, mă duceam uneori și pe la omul ciudat care era și mai ciudatul pictor Iuga Dioclețian. De cîte ori mă prindea prin atelierul lui punea mîna pe mine și nu mă lăsa pînă nu-i pozam.

— Sînt sărac lipit pămîntului, băiete, n-am după ce bea apă și de la o vreme n-am cu ce-mi plăti modelele. Și tocmai acum sînt nevoit să prezint niște schițe pentru biserica de la Fundulea. Trag nădejde să capăt comanda, fac presiuni, promit șperțuri, mai mă dedau și la codoșlîcuri, mai mint... Porcul de Bordea, cu legăturile lui, dacă ar fi vrut să pună o vorbă bună, m-ar fi salvat. Dar n-a vrut, tîlhosul ! N-a vrut să mă lăsat prada foamei. O să mor de foame.

Îl înjura de-l spurca pe Bordea, nu e vorbă, îi mai spurca și pe alții și nu uita nici fețele bisericești. Mă plictisea cu cievetirile lui și nu o dată i-o spuneam de la obraz.

— Ești cam zdrențăros la gură, domnule Dioclețian. Să nu te superi, dar trebuie să ți-o spun. Ești grozav de zdrențăros la gură. Parcă n-ai fi boier, parcă ar fi om cules din gunoaie. Și... cînd te aud vorbind, uneori mi-e silă... mi-e pur și simplu silă... Grozav de silă... Zugrav de biserici și să vorbești așa cum vorbești !

— Fac parte din **lumea bună**, băiete. Nu uita că răposații mei părinți au fost boieri, boieri curați, boieri adevărați, boieri de baștină. Boieri ! Vorbesc ca boierii și mă port ca boierii... Nu mă sperii de cuvinte... N-am nici o prejudecată.

Își bătea singur joc de boeria lui. Atunci mi se făcea milă de el. Îmi potrivea niște straie colorate pe umeri :

— Astăzi o să fii Sfîntul Dumitru.

— Alaltăieri am fost Sfîntul Pafnutie, mîine o să mă pui s-o fac pe Sfînta Paraschiva...

— Pentru sfinte îmi pozează nevasta.

— Dar domnișoara ? Ce mai face domnișoara Dioclețian ?

— De ce-mi scormonești rana ? Știi că nu vreau să mai aud de ea... De cînd a fugit de-acasă nu mai vreau să aud de ea...

— Orașul...

— Orașul acesta schimbă oamenii cinstiți în pungași, în tîlhari, și transformă fetele cuminți în tîrfe.

— Atunci trebuie să te superi pe oraș, nu pe domnișoara Gigi.

— Taci ! Taci și nu-mi otrăvi inima. Și așa mi-e inima destul de otrăvită. Taci și așează-te să-mi pozezi. Fii Sfîntul Dumitru.

Îl ascultam. Mă așezam să-i pozez pentru Sfîntul Dumitru.

— Stai ! Am uitat. Pe Sfîntul Dumitru l-am zugrăvit acum o lună. Mi-ai pozat acum o lună pentru Sfîntul Dumitru. Astăzi să-mi pozezi pentru Arhanghelul Mihail.

— Fie ! Dacă am intrat în horă, trebuie să joc. Am să-ți pozez și pentru Arhanghelul Mihail.

Pleca. Zăbovea. Se întorcea cu alte straie vechi pe brat și-mi schimba veșmîntul. Acum, după ce îmi dădea o sabie s-o țin în mînă, îmi lega pe umeri și două aripi de carton. Erau grele aripile. Trebuia să le îndur și rămîneam ore întregi neclintit pînă cînd îl zugrăvea Dioclețian pe Arhanghelul Mihail.

— Să vii și mîine. Să-mi pozezi pentru Satana...

— Am eu cap de satană ?

— Dar ce, cap de arhanghel ai ?

— Nu, n-am.

— Atunci de ce-mi faci mizerii ?

Da drumul la înjurături. Și mă înjura pînă se sătura de înjurat.

Dacă mă întîlnea pe stradă, puteam să mă socotesc un om pierdut : nu mai scăpam de el. Avea obiceiul să mă tirască prin tot orașul. Îmi mărturisea umilit : „Mi-e frică să umblu singur. Mi-e frică. Și, pe deasupra, nu-mi place“. Astfel, prinzîndu-mă pe Dorobanți, mă apucase de brat și mă dusese tocmai pe Bonaparte, unde mă pomenisem împins din stradă direct într-un gang care ducea la o casă mărunță, în care, după cum știam mai dinainte, de la alții, locuia renumitul poet Balcanski. Pe poet îl cunoașteam din vedere. Îl văzusem (și nu o dată) încă în timpul războiului prin cafenele. Îl salutam respectuos și-mi răspundea. În timpul războiului cel mai des îl văzusem la Cafeul Imperial din apropierea palatului. Era înfricoșător de slab, aproape scheletic, purta părul lung, pe spate și mustățile cu vîrfurile răsucite în sus. Obrazul îl avea plin de adînciturî iar fruntea înaltă, limpede. Mîinile îi erau subțiri, osoase, de o stranie frumusețe, deși nu le da o îngrijire deosebită, — mîini de pianist ori de violoncelist de geniu, cum îi plăcea uneori să spună. „Așa mîini trebuie să fi avut Paganini“. Niciodată nu ieșea din casă fără baston. (De altfel era și moda bastoanelor.) La **Imperial** lua totdeauna loc la o masă care îi era rezervată lîngă fereastra cea mare dinspre Calea Victoriei. Privea trecătorii și trecătoarele prin ochelari. Totdeauna m-am întrebat : „Vede el oare mișcarea străzii sau nu ? Eram aproape încredințat că nu. Poetul se uita mereu în adîncul fîntînii sufletului său... Mereu... Mereu... De acolo izvorau amplele lui poeme epice, stanțele, sonetele, rondelurile gingașe. Acolo, l-am văzut de nenumărate ori, la **Imperial**, ori pe stradă... Pînă ce într-o zi nu l-am mai văzut. Dar nu... Nu vreau să povestesc aci moartea și înmormîntarea lui Balcanski... A fost o înmormîntare stranie, ca întreaga lui viață.

Vîntul și ploaia...
Vîntul și ploaia...
Vîntul și ploaia...

Mă gîndii la Balcanski, la viața și la moartea lui Balcanski, mai ales la **moartea** lui Balcanski. Cuvîntul **moartea** (scris și subliniat pe carnetul în care notam zilnic pe scurt ce mi se întîmplă la Teliu) îmi aduse iarăși aminte de morții din pădure, de cei doi bărbați din Urlăvînt, tatăl și fiul care, împreună cu Bosoancă și cu alții ne pîndiseră, ne ieșiseră în cale și încercaseră să ne omoare cu focuri de arme. Știam că morții aceia ne fuseseră dușmani pe cînd trăiseră, știam că încercaseră să ne omoare și că numai întîmplarea ne scăpase cu viață — pe mine, pe Oroș, pe Țigănuș. Totuși, cu cît treceau mai multe ore de la moartea lor, cu atît părerile de rău mă chinuiau mai mult. Ce bine ar fi fost ca **acolo**, în pădure, să nu se fi întîmplat nimic, nimic... nimic... **Să nu se fi întîmplat !** Sigur, ar fi fost bine să nu se fi întîmplat nimic. Dar se întîmplase... se întîmplase... se întîmplase...

— Aoleooo... Anghele... Anghele...
De ce-ai murit, Anghele...
— Aoleooo... Oniță... Oniță,
De ce-ai murit, Oniță...

Anghel murise pentru că fusese împușcat de unul dintre noi, cei trei. — cei trei care, trăgînd, ne afiasem în legitimă apărare... Iar Oniță... Oniță murise și el tot pentru că fusese împușcat de unul dintre noi, — dintre noi, cei trei care, trăgînd, ne aflasem în legitimă apărare...

În legitimă apărare...

Poate că ar fi fost mai bine dacă mă împușca Anghel pe mine... Dar de ce să fi fost mai bine ? Nu, nu putea să fie mai bine... Nu avea cum să fie mai bine...

Vîntul și ploaia...
Lumea n-are margini...
Ba are. Ba n-are...
În legitimă apărare...

Acum e toamnă. În prăvălia ei din gura tîrgului, Orzu nu mai mănîncă stafide grecești, nici smochine. Mănîncă struguri brumării. Struguri copți. Brumării. Reci. Mă ceartă :

— Dar ce-ți veni cu moartea ? Dă-o'ncolo ! Tot vine ! Chemată, nechemată, vine. Mai bine să n-o chemăm.

— Să n-o chemăm, zic, dar tu, de cînd nu te-am mai văzut te-ai îngrășat și te-ai îngroșat grozav. Aproape... Aproape să nu te mai recunosc...

— Mișu...

Nu înțeleg ce vrea să-mi spună. Întreb :

— Care Mișu ?

— Mișu... Mihu Haginaie, băiatul frizerului unde te bărbierești de cîte ori mai vii pe la noi, pe la Rușii de Vede...

— Și ce e cu băiatul frizerului ?

— Păi... din cauza lui m-am îngroșat și m-am îngrășat.

— Ce vrei să spui ?

— Cu el...

Așa dar, ai să mai naști un copil ?.

— Al șaptelea, tu, al șaptelea...

Rîde cu gura pînă la urechi. Rîde. Rîde. Și mie îmi vine s-o strîng de gît, s-o omor, să nu mai rîdă cum rîde. Să nu mai rîdă...

— Și orașul... Ce-o să zică orașul ?

— Treaba lui... Dar ce ? atunci cînd mi-a murit armeanul a venit orașul să-l împiedice să moară ? N-a venit nimeni. Și dacă venea, tot aia era. Nimeni nu-l scăpa de la moarte pe armeanul meu... Nu vrei să mănînci și tu struguri ?... Sînt mai dulci ca mierea, tu...

— Nu. Bag de seamă că numai la mîncare te gîndești.

Înghite boabele de struguri și rîde... rîde de se prăpădește. Și mie iarăși îmi vine s-o string de gît, s-o omor, să nu mai rîdă cum rîde, să nu mai rîdă în nici un fel, să nu mai rîdă de loc...

— Mai mă gîndesc eu și la altceva dar Mișu... Mișu...

— Ai să te măriți cu el ?

Iar rîde.

— Ce-ți veni cu măritișul ?...

Pînă să apuc să-i răspund intrară în dugheană niște țărani. Cerură lumînări... **Lumînări de nuntă.**

— Să fie albe și mari, să aibe funduliță... Facem nuntă mare tinerilor.

În spatele țăranilor care cer lumînări de nuntă, — trei (doi bărbați și o femeie) se ascund rușinați parcă — un băiat și-o fată. Băiatul e țigănos la față și are ochii negri... Iar fata e blondă cu ochii albaștri... albaștri...

— Orzule, ia uită-te la fată. Vezi ce ochi are ?

— Am văzut. Și m-am speriat : **ochii mamei.**

Negustoreasa se duce lîngă mireasă, se uită adînc în ochii fetei, o întreabă :

— Cum te cheamă pe tine ?

Fata surîde... surîde arătîndu-și dinții albi, sănătoși, mari, și răspunde :

— Nana. Nana mă cheamă...

— Dar și pe mama tot Nana o cheamă...

Le vinde lumînări mari, albe, de spermanțet, lumînări de nuntă, cu fundulițe. Pleacă țăranii... Cei în vîrstă întîi iar după ei tinerelii... Tinerelii care se țin de mînă... Tinerelii care au o viață întreagă înaintea lor... O viață întreagă ? Ce înseamnă o viață întreagă ? Viața poate fi lungă. Viața poate fi scurtă. Dar ea este totdeauna întreagă.

Orzu mănîncă iarăși struguri brumați și reci și după ce se sătura, sau i se pare numai că s-a săturat, izbucnește :

— De ce trăiesc eu ? De ce mai trăiesc ? Armeanul mi-a murit și eu trăiesc. Am șase copii de la armean și cu unul de la Mișu pe care o să-l nasc în curînd, șapte... Armeanul mi-a murit fără să mă sărute și nici Mișu nu mă sărută. Vine, închide ușa prăvăliei, trage obloanele, punem zăvorul. „Hai, tanti Orzu“. „Hai, Mișule“. Mă-nghesuie pe cîte-un sac cu mălai, pe cîte-un sac cu cartofi. „Mai hai o dată, Mișule“. „Nu, tanti Orzu, am ostenit“. „Sărută-mă, Mișule“. „Nu, tanti Orzu, nu trebuie“. Mă duc seara acasă. Le fac copiilor de mîncare, îi spăl, îi adorm. Soacră-mea stă să cadă-n coadă, bătrînă, ce să-i faci ? Muncește cît poate, dar nu mai poate mult. Adorm copii. Adorm și eu. Uneori visez. Mă visez la școală, în sat la Omida, tu. Se face că sînt fetișcană, tu, și că mă scoate profesorul la lecție și nu știu și mă bate cu nuiaua, și plîng și plîng și mă trezesc plîngînd, tu. Și plîng, și plîng și mi-e dor de armeanul meu, care-a murit, și de Mișu care vine pe la mine, pleacă și mă lasă singură. Și adorm de atîta plîns și cînd mă trezesc, tu, mi se face

n-are margini

foame și mănînc, mănînc și viu la prăvălie și iau ziua de la cap și **parcă iau viața de la cap**, tu... A ? Ce zici ? **Asta să fie viața ?** Pentru **asta** să fi venit noi pe lume ? Spune-mi, tu, că tu știi.

— Nu știu, Orzule, nu știu. Poate. S-ar putea ca **asta** să fie viața și, de asemenea, s-ar putea ca **pentru asta** să fi venit pe lume. Zic și eu **poate**, dar de știut nu știu, Orzule, și dacă nu știu, nu știu...

— Ia și mănîncă struguri, tu, sînt brumării și sînt reci și sînt dulci, tu.

Iau cîteva boabe de struguri, le duc la gură, le sparg între dinți, le mestec...

— Într-adevăr, Orzule, strugurii sînt dulci.

Lumea n-are margini...
Viața are margini...
Lumea n-are margini...

Acum, adus de Dioclețian, aveam să-l văd pe marele poet chiar în propriu-i birlog.

Dioclețian intră în casa lui Balcanski și odată cu el intrai și eu. Salonul era plin pînă la refuz, om lîngă om, așa că sosirea noastră n-o luă nimeni în seamă. Bucuros, mă strîrcii lîngă ușă. Afară seara căzuse cenușie peste oraș.

Un bătrîn slab-scoabă, cu ochelari pe nasul uriaș, vulturesc, îmbrăcat excentric, prezida o adunare alcătuită dintr-o sumedenie de tineri, stînd, ca un copil, într-un fel de balansoar vopsit în verde.

Înghesuit într-un colț, un băiețandru scurt, gras, umflat ca o minge, citea un sonet. Cînd tînărul isprăvi lectura, maestrul întinse degetul și spuse imperial :

— Dă-mi-l, Harapnicescule, dă-mi-l...

Își aruncă ochii peste sonet, scoase un uriaș creion din buzunar și tăie.

— Ești genial, tinere, **genial !** Vei fi Shakespeare sau Dante. Și, dacă te vei sîrgui, s-ar putea să te apropii de mine. Ba chiar să mă ajungi. Poate să mă și întreci. Însă din acest sonet nu e bun decît ceea ce am lăsat eu nesters. Atîta și numai atîta...

Întinsei cu neobrăzare gîtul să văd ce nu șterse maestrul. Mă mirai și nu prea. Nesters rămăsese doar cuvîntul **sonet.** Ba nu. Mai rămăsese neștearsă și semnătura : I. Harapnic-Harapnicescu.

Mă văzu. Pe cînd mă înclinam în față-i, mă arătă din ochi lui Dioclețian.

— Tînărul — se pare că tu l-ai adus, nu ? — scrie ?

Iuga Dioclețian minți iarăși cu bună știință :

— Nici prin gînd nu-i trece, iubite maestre.

— Atunci pentru ce l-ai adus în imperiul literelor ?

— Pictează, maestre. Și nu pictează de loc rău. Mulțumit că totuși nu i-a intrat în casă un băiețandru oarecare, maestrul își răsuci vîrfurile destul de răsucite ale mustăților, și, măsurîndu-mă cu ochii lui sfredelitori, grăi :

— Vei fi un Michelangelo, tinerelule. Un Lionardo vei fi. Sau poate **numai** un Rafael. Se vede după luminile care parcă fulgeră în ochii dumitale verzi ca verdeața ierbii în primăverii. Începînd de mîine, să vii să-mi faci portretul. Am să te plătesc cu aur, cu aur curat, am să te plătesc, tinere, cu aurul cel mai curat.

— Vă mulțumesc, maestre.

Maestrul mă auzi. Ori poate nu mă auzi, pentru că vorbi mai departe ca și cum nu m-ar fi auzit :

— Astfel, agățat de pulpana redingotei mele, vei intra și dumneata în nemurire. Pentru că deși contemporanii mă detestă, posteritatea o să mă adore, o să-mi înalțe statui după statui, și o să mă ridice în slăvi... Pînă la lună. Pînă dincolo de lună... Pînă dincolo de stele...

Vorbise uitîndu-se pe deasupra capetelor noastre, undeva, la un cer înstelat, pe care numai el îl vedea. Plecă fruntea, mă privi drept în ochi și spuse foarte clar :

— Dumneata, tinere, te vei plimba cu nepoții mitale de mînă prin acest oraș, le vei arăta statuia mea și le vei spune : „Eu l-am cunoscut pe acest sublim maestru, eu am strîns mîna acestui sublim maestru — mîna cu care și-a scris nemuritoarele-i poeme...“

Lumea n-are margini...
Viața are margini...
Lumea n-are margini...

Îl admirai și-l iubii pentru acest dulce și tragic joc și mă jurai în gînd să fac totul pentru ca amintirea maestrului sublim să nu se piardă. (Un jurămînt pe care — ca pe atîtea altele — nu l-am ținut.)

Generos, maestrul îmi întinse mîna care era numai piele și oase. I-o strînsei cu recunoștință și mă înfiorai. Mîna maestrului era rece ca gheața. Nu cumva maestrului îi muriseră mîinile ? Nu cumva maestrul se afla **chiar în pragul morții ?** Pentru că mîinile lui frumoase, de culoarea fildeșului erau reci, tot atît de reci ca mîinile unui mort.

Cineva se strecură cu greu printre musafiri, ajunse lîngă mine și-mi șopti la ureche :

— Sărută-i mîna... n-auzi ? Sărută-i mîna...

Nu sărutasem niciodată mîna unui bărbat. Nu sărutasem nici măcar mîna popii Tomiță Bulbuc — mînă pe care i-o sărutaseră aproape toți bărbații, toate femeile și toți copiii din satul nostru Omida. Am îngroșat obrazul și m-am prefăcut că nu aud. Bătrînul maestru se miră că nu respect vechiul obicei al casei dar nu se supără. Continuînd să se legene în balansoarul său, spuse, adresîndu-se unui băiat deșirat și palid, cu ochelari, îmbrăcat în straie tocite de vechime, negre.

— Melhisedec ! Tu, rege al poeziei și strălucit fiu al meu, fii gata.

— Sînt gata, iubite tată și ilustre maestru, totdeauna sînt gata să te ascult și să te slujesc.

Zicînd acestea, Melhisedec, strălucit fiu al poetului și **rege** al poeziei, puse mîna pe hîrtie și pe creion. Maestrul mă rugă să mă așez pe covorul peticit de la picioarele sale și după ce îi ascultai porunca mă privi printre gene și începu a vorbi rar, cîntat, legănîndu-se ca un copil care se răzgîie, se mîngîie și se joacă de unul singur deși în juru-i are atîția admiratori :

Dacă ești pictor să pictezi,
Să tot suspini, de ești vioară,
Ta-ra-ra-ra, de ești fanfară,
În artă trebuie să crezi.

Ce vezi pictează, ce visezi.
Ur-ur-uru, de ești fanfară,
Violoncel te vreau, vioară,
În artă trebuie să crezi.

De-ți intră bivolii-n livezi
Cu furca să-i gonești afară.
O ! Zugrăvește-n ziua clară
Cîte le vezi și le visezi.
Violoncel te vreau, vioară...

Tinerii tăceau. Tăcea și Dioclețian. Și eu tăceam. În salonul maestrului, din pricina înghesuielii, era cald. Dar nu știu de ce dintr-o dată m-a luat cu frig. Emoționat peste măsură, m-am uitat împrejur și mi-am dat seama că pe toți cei ce se aflau acolo — oameni foarte subțiri unii, destul de grosolani alții — îi luase cu frig. Doamne !... Ce se întîmpla ! Asistam înmărmuriți, **la nașterea unui rondel, la ivirea pe lume a unei opere de artă...** Doamne ! Ce se întîmpla, Doamne ? Mi se părea că balansoarul este de aur. Palat împărătesc, de aur mi se părea că este mărunta și modesta locuință a maestrului.

Cu toate că trecusem prin atîtea fără să clipesc, mi-am dat încă o dată seama că eram un om slab. Îmi venea să plîng și a trebuit să mă bat mult cu lacrimile ca să nu-mi năvălească între pleoape.

Maestrul, după ce-și dictă rondelul, căzu și el într-o tăcere adîncă. Era sleit ca o femeie după naștere, întocmai ca o femeie după naștere, numai că pruncul nou născut, rondelul, nu țipa, rămînea scris de mîna lui Melhisedec pe foaia de hîrtie. A doua zi avea să fie trimis la tipar și abia după tipărire urma să-și înceapă viața, — **viața nemuritoare.** Clipele de emoție se topiră, se risipiră.

— Magnific, maestre...

— Extraordinar... extraordinar...

— Ce inspirație...

— Și plecînd de la cine ?

Ochii tuturor se îndreptară spre mine. Mă ghemuii și mai mult. Mă făcui și mai mic. Aș fi dorit să se despice pămîntul și să mă înghită.

Se auziră și cîteva glume. Răsunară și risete. Gazda, ieșită dintr-o transă și pregătindu-se să intre într-alta, grăi :

— Melhisedec ! Rege al frumuseților, ai notat totul ?

— Fără greșeală, tată.

— Atunci spune-mi cum e vremea afară ?

— Plouă. Cerul e negru și plouă, iubite maestre.

— Notează, scump fiu al meu...

Și iarăși căzu parcă în transă și iarăși începu a se legăna și a vorbi rar, șoptit, cîntat :

Mă trag din insule din Sud.
Visez zăpezile din Nord.
Nu m-am plimbat prin vreun fiord,
Și nici pe mările din Sud...

Îmi bate inima, aud,
Cum urcă pasageri pe bord.
Merg spre zăpezile din Nord.
Spre insuli de mărgean, în Sud ?

Un mărunțel cu glas nărud,
Mă-nbie svarțul să-l abord.
Aprind havana. Către Nord
Întind urechea, către Sud :
Sînt Marsyas ! Gemînd m-aud...

Acum, înfiorat cum eram, mi se păru că sînt martor nu la nașterea unui simplu rondel ci la **facerea lumii.** Chiar la facerea lumii ? Da. La facerea lumii. Oare un poem, fie el chiar de scurtimea rondelului, nu cuprinde o lume întreagă ? „Am să scriu — îmi spusei în gînd și într-o zi am să izbutesc și eu să **creez lumi noi, frumuseți noi, lacrimi noi...** Lacrimi ! Lacrimile sînt poeme. Durerea ni le scrie pe obraz, bucuria le șterge“.

Auzii glasul tremurat, slab, al maestrului scofîlcit și uscat :

— Ai notat totul, fiule iubit ?

— Fără greșeală, tată.

— Atunci, tu care ești nu numai rege al poeziei ci și al generozității, tratează mosafirii cu cele mai alese bunătăți...

— Îndată, maestre scump, îi voi trata îndată. În oraș circulau fel de fel de vorbe cu privire la casa maestrului, la familia maestrului, la salonul literar al maestrului, la orgoliul său, la geniul său, la generozitatea sa... Cunoșteam toate legendele. Unora le dam crezare, altora nu.

Melhisedec dispăru pentru cîteva clipe și se întoarse din bucătărie purtînd în mîini, cu solemnitate, o tavă mare rotundă, de aramă coclită.

— Poftiți ! Luați și ospătați-vă. Ospătați-vă din belșug, pînă la saturare și chiar pînă la sat, — cînta pe nas regele poeziei, — și chiar pînă la sat...

Melhisedec servi tuturor, începînd cu maestrul, cîte o scobitoare înfiptă într-o măslină și cîte un dumicat de pîine, — **cîte un singur dumicat de pîine.** (Mărturisesc că așa ceva nu mai văzusem niciodată și nicăieri.)

Pe cînd mestecam prețioasa gustare și nu mă înduram s-o înghit, maestrul grăi :

— **Măsline ! Din insulele din Sud pe care le-au stăpînit străbunicii. Pîine, de pe meșiile pe care le-au stăpînit bunicii...** Bogată a fost familia Balcanski și bogată a și rămas...

Acum toată lumea care îi venise în casă se grămădi în jurul lui. Unii îl lăudau pentru versurile pe care le dictase dintr-o singură răsuflare lui Melhisedec, alții pentru minunata gustare. Maestrul, legănîndu-se pe balansoar, plutea parcă în nori de fericire... În nori de fericire... La plecare — trecuse de mult miezul nopții — scoase din buzunar un pietroi roșu de sticlă. Mă chemă lîngă el și mi-l dărui.

Îl luai și mă înclinai adînc, mulțumindu-i. Maestrul declamă cu convingere :

— Rubin... **Valorează milioane...** Să vii mîine să-ți pozez, Lionardo... Dacă portretul reușește, am să-ți dărui un smaragd.

Înainte de a părăsi modesta casă a bătrînului maestru, Melhisedec schimbă cîteva vorbe pe șoptite cu Dioclețian.

Pe stradă îmi întrebai prietenul :

— Meștere, nu știi ? Cam cîți copii are maestrul ?

— Nouă. Numai nouă. Opt băieți și o fată.

— Și cu ce-i ține ?

— Numai Dumnezeu știe. Trăiesc cu toții din ce le pică la întîmplare de la unul sau de la altul. Uneori le lipsește din casă pînă și coaja de pîine. Dar asta n-are nici o importanță. Familia știe că Balcanski e un poet de geniu și că geniul trebuie să sufere în viață dacă ține ca după moarte gloria sa să capete o strălucire veșnică.

— Dar, în definitiv, dumneata ce crezi despre poetul Balcanski, domnule Dioclețian ? Nu mi-ai spus niciodată. Este, într-adevăr, un geniu ?

— Ar fi putut să fie, îmi răspunse Dioclețian, însă orașul ăsta păcătos își mănîncă cu o mare voluptate și cu o și mai mare nerușinare valorile. I-a mîncat pe mulți. L-a mîncat și pe Balcanski.

Mă gîndii la poeziile bătrînului pe care abia îl părăsisem, la proza lui aproape necunoscută de marele public, la piesele lui nejucate de nici un teatru. Mă oprii din mers, îl oprii și pe Dioclețian și-i spusei :

— **Omul acesta a avut geniu.**

— Cu atît mai mare e vina acestui oraș deșucheat față de el.

Începu să plouă mărunt. Convorbirea cu Dioclețian mă întristase. Răsuflai ușurat cînd, despărțindu-se de mine, îmi declară că vrea să rămînă singur într-o cafenea.

Mă dusei pe **Inocentă,** la gazdă și mă apucai să desenez cu îndîrjire. Cum nu credeam că voi ajunge nici Michelangelo, nici Lionardo și nici măcar Rafael, multă vreme nu mai avui curajul să calc prin casa bătrînului maestru. Omul pe care îl iubeam, dar de a cărui vrajă mă temeam, poate mă și uitase. Cîți nu-i călcaseră, între timp, pragul ?

Vîntul și ploaia...
Vîntul și ploaia...
Vîntul și ploaia...

Stăvilit de osteneala atîtor drumuri făcute toate pe vreme rea, Oroș adormise și de cum adormise căzuse într-un somn adînc. Mie îmi era totuși teamă să nu fac vreo mișcare greșită, vreun zgomot care ar fi putut să-l trezească. Ne așteptau nu una, două — ci multe încă destule de multe zile grele. Orice clipă în care Oroș găsea odihnă era binecuvîntată. Ora era șapte și jumătate. Dimineața nu avea nici o frumusețe. Să mai doarmă Oroș, să mai doarmă pînă la opt. Mărar pînă la opt. Pe urmă...

Lumea n-are margini...
Viața are margini...
Lumea n-are margini...

Într-o altă zi, înainte de amiază și Capitala se afla îngropată sub munți de zăpadă, Dioclețian, întîlnindu-mă, îmi spuse :

— Hai cu mine, arătoșelule... Hai cu mine și nu mă-ntreba unde te duc...

— Totuși, încotro ?

— Nu mai încerca să mă tragi de limbă, îngere, că n-o să izbutești. Vino cu mine și-o să-ți placă.

— Și dacă nu mi-o plăcea ?

— Dacă nu ți-o plăcea ? !... Ei... Dacă nu ți-o plăcea, nu ți-o plăcea.

Dar nu mi-a spus numai atît. M-a înjurat cum puțini mă înjurară pînă atunci. Ne-am împăcat numai după ce i-am intors cu dobîndă toate vorbele rostite. Mă uităm și rîdeam... Rîdea să se prăpădească... Rîdea să se prăpădească dar nu se prăpădea...

— Acum mergi ?

— Merg, nene Dioclețian, de ce să nu merg. Îl urmai. Nu era ceva nou pentru mine. Îl mai urmasem de nenumărate ori. Merserăm pe Calea Victoriei. Pe urmă o luarăm spre Piața Amzei. Cunoșteam bine piața. Se aflau acolo cîteva lăptării ținute de niște macedoneni. La nenea Mișu Cacșu iaurtul era minunat, iar la Coste Bițu puteai, pentru o liră, o ceașcă, să bei lapte dulce fierbinte pînă îți umflai burta.

Trecurăm prin Piața Amzei și, la stînga, pătrunserăm într-o străduță care mirosea a gunoaie, a ganguri mucede, a zarzavaturi vechi intrate în putrefacție. Bănuii că mă duce în cine știe ce casă spurcată în care are el vreo legătură cu cine știe ce deochiat și-l întrebai cu oarecare teamă :

— Nene, mai avem mult de mers ? Mi-au cam înghețat picioarele și n-aș vrea să mă aleg cu niscaiva degerături.

— Cîțiva pași... Numai cîțiva pași și o să ajungem la căldurică... La căldurică și la... destinație.

Un gard înalt de uluci. Poarta strîmtă era pe jumătate deschisă. Dioclețian îmi porunci :

— Aici. Ia-o înainte, îngere...

O luai înainte. Stîrcurîndu-ne cu stîngăcie printre munții de zăpadă din curte, ne pomenirăm în pragul unei case. Aci, fără să bată la ușă, Dioclețian intră în sălită. Intrai și eu. (Intrînd îmi repetam în gînd : „Am dat de dracul... Am nimerit într-un ascunziș de... stricați“.) Ne scuturarăm de zăpadă și pe cînd încercam să ne ștergem cît mai bine pe picioare, auzirăm un glas slab întrebînd din odaie :

— Cine e acolo ?

— Eu, maestre, eu, Dioclețian. Sînt cu un ucenic de-al meu.

Se lăuda. Nu-i eram ucenic. Sfinți slăbănogi și sfinte pămîntii și strîmbe, ori arhangheli cu aripi de hîrtie mă simțeam și eu în stare să zugrăvesc tot atît de bine sau tot atît de rău ca și ei.

Glasul bărbatului din odaie se învioră :

— Poftiți, poftiți...

Cînd intrai în scunda și puțin luminata odaie și văzui dintr-o ochire tot ceea ce era de văzut se încrîncenă carnea pe mine... Pe un pat larg, de scînduri, acoperit în parte cu niște saltele zdrențuite, zăcea o umbră de om cu obrazul topit de suferință. Între spinarea lui și perete cineva îngrămădise cîteva perne din care curgeau fulgii, — niște fulgi vineții, sorcți, murdari. Pe trupul lui alcătuit numai din oase și din piele, ciudatul bărbat la care fusesem dus de Iuga

CARIATIDE de NICA PETRE

Dioclețian purta o haină gălbuie, tare roasă și tare ponosită. Picioarele înfipse pe pat îi erau acoperite cu o pătură vinătă și aspră. Avea o frunte neobișnuit de înaltă și mult încrețită. Sub ea îi ardeau ochii rotunzi, mari, negri. Pe obrazul slab barba nerasă de cel puțin o săptămînă îi crescuse țepoasă. Tot atît de țepoasă îi crescuse și mustața. În ciuda obrazului topit, buzele îi rămaseră tot groase, tot cărnoase. Erau însă albe, pieznițe, de parcă ar fi umblat de curînd prin viscol. Într-un colț, pe un scăunel, un băiețandru ceva mai tînăr ca mine spăla niște pensule într-o găleată. Pe lîngă pereți se aflau o mulțime de cartoane de diferite mărimi.

După ce se uită cîteva clipe la noi, umbra de om care zăcea în patul acela grăi slab :

— Ia loc, Dioclețiene. Ia loc și dumneata, tinere.

Nu se mai uită la mine și mă simții ușurat. Niciodată pînă atunci nu întîlnisem niște ochi în care să simt concentrată atîta putere și care să mă tulbure într-o atît de mare măsură.

— Ei, Dioclețiene, ia spune-mi : ce noutăți îmi aduci ?

— Multe, maestre, multe... Numai să ai răbdare să le asculți pe toate.

În ochii rotunzi și mari fulgerară lumini.

— Hai, golește-ți sacul, Diocleț...

Spre nedumerirea mea, care mă copleși dintr-o dată uriașă, însă nu și băiețandrului care spăla pensulele, ieși pe neașteptate la iveală **un alt Dioclețian,** un Dioclețian pe care nu-l cunoșteam și pe care nici măcar nu-l bănuiserm. De sub fața zbîrcită, proaspăt rasă și fără mustăți, ca de actor bătrîn, a zugrăvitorului de sfinți și de sfinte, de arhangheli și de diavoli, ieșiră pe neașteptate la vedere **un rît galben și hidos de porc.** Buzele i se țuguiară și i se umplură de bale, nasul i se lungi, ochii îi deveniră libidinoși și vicleni și i se afundară în cap.

Ciudatul boier Bordea, tînărul sculptor Kivy (despre care mulți spuneau că ar avea geniu și că în ultima vreme îi devenise lui Bordea favorit), poetul decadent Mercu și poetesa Cielia Vulpe, ministrul Finanțelor și cucoana politicianului Richard Tanas căruia gurile rele îi spuneau în derîdere Richard inimă-de-leu, familia violonistului Butnaș — patru fete și toate patru ca și nevastă-sa, iubărețe peste măsură... Toate le cunoșteam Diocletian de-a fir-a-păr. Toate le povestea. Și cu ce șart ! Îți venea să-l împuști, nu altceva. Aproape toate numele celebre ale Capitalei i se vînturau, i se învălmășeau prin gură și i se rostogoleau afară, îmbăloșate, printre buze.

Nu tocmai eu eram omul care să se sperie de cuvinte. Dar atunci mi-am dat pentru întîia oară seama că uneori cuvintele pe care mi le închipuiam a fi de piatră, de aur ori de foc puteau fi și de noroi...

Ascultîndu-l pe Dioclețian vorbind, mi se făcu rușine de mine însumi. De fapt, **mi se făcu rușine că sînt om,** și dacă aș fi avut cum, mi-aș fi astupat urechile să nu mai aud ceea ce se rostea acolo cu gura plină.

Cu voia sau fără voia mea auzii totul. Roșii și mă uitai în pămînt. Bolnavul care zăcea de ani răstignit pe patul lui de pătimire, care cunoștea lumea despre care pălăvrăgea Dioclețian, și care părea setos să afle cît mai multe — se amuza vădit și, tot vădit **încerca să rîdă.** Lăsai rușinea la o parte și ridicai ochii ca să nu scap această expresie a chipului său care de obicei părea de sfînt. Îi întrezării printre buze dinții care îi rămăseseră la locul lor albi și frumoși. Se chinui mult pînă să surîdă. Își adună toate puterile și făcînd un efort suprem izbuti. Surîsul i se scrise pe întregul obraz însă nu ținu decît puțin, cam atît cît ține un fulger, și se stinse. Răsuflă de cîteva ori greu, de parcă surîzind ar fi urcat un munte, și cînd se mai liniști, nu fără o ușoară părere de rău, zise :

— Putrezește buna noastră societate, Diocleție ne. Ha ! Ce zici ? Putrezește. Iar în locul ei o să apară o altă lume, **o lume nouă.** O lume...

Iuga Dioclețian, iritat, i-o tăie :

— O să răsară. Nu zic nu. Dar lumea aceea **nouă**, de care vorbești dumneata, eu n-o s-o mai apuc. Iar dacă totuși va fi s-o apuc, pentru mine va fi prea tîrziu, voi fi prea bătrîn... Prea bătrîn ca să mă mai bucur și prea bătrîn ca să mă mai întristez... Dar pînă atunci ce să fac ? Vreau să trăiesc și trebuie să trăiesc. Și ca să trăiesc sînt nevoit să mă aranjez cu escrocii de azi, cu peștii de azi, cu pungașii de azi, cu politicienii de azi, cu alte cuvinte **cu pușlamalele de azi...**

Ritul libidinos și urît de porc care mă desgustase dispăruse într-o singură clipă. Acum fața zugravului de biserici se asemuia iarăși cu obrazul scofîlcit și acrit al unui actor îmbătrînit înainte de timp, care nu l-a jucat pe Hamlet și care n-a luat prea multe aplauze la scenă.

Imaginea bunei lumi a Capitalei, de care vorbise cu o atît de deplină cunoaștere Diocletian, pierise din odaie. Pierise din odaie și liota de escroci evocată de același Dioclețian. Acum bolnavul vorbea în șoaptă, atît de în șoaptă, încît mi se păru că ar putea să-și dea sufletul cu fiecare din vorbele ce-i ieșeau anevoie din gură.

— Iarna se prelungește iar eu — cum știi — nu pot îndura frigul. Și așa sînt cam pe trei sferturi înghețat. Mi-ar mai trebui niște lemne, Diocleție ne. Ai putea să-mi faci rost ? O să plătesc de îndată ce o să izbutesc să vînd un carton — două.

— Întîi... întîi trebuie să caut ceva bani...

— Banii... Mereu banii... O să-ți dau bani de îndată ce vînd ceva... Sper să vînd ceva chiar zilele acestea.

Înainte ca Dioclețian să apuce să mai spună un cuvînt, ușa se deschise cu violență și năvăli peste noi un boier blond, cu cioc, purtînd pe cap pălărie cu boruri largi. Boierul blond era scurt, gros, lat în spate. Cineva care l-ar fi asemuit cu un butoi cu bere n-ar fi greșit prea mult. Pe trup purta un surtuc îmblănit iar în picioare galoși. Bineînțeles că era înmănușat și din cauza nervozității de care probabil suferea, tot învîrtea în mînă un baston noduros de parcă s-ar fi apărat cu el de niște cîini răi pe care numai el îi vedea. Ca orice boier care intră în casa unui sărac, omul nostru nu-și dăduse osteneala să-și scoată galoșii, în sălită și nici măcar să se scuture mai ca lumea de zăpadă. Pătrunsese în odaie peste noi fără să bată la ușă. Se uită la bolnav, se uită la Dioclețian și, în cele din urmă, se uită și la mine. Privirea lui, care-mi întîrzie cîteva clipe pe șolduri, mă scîrbi. Îi pricepui îndată înțelesul și strîmbai din nas. Își dădu seama că nu eram din tagma care-l interesa și mă lăsă în pace. Își întoarse ochii în cealaltă parte și se preocupă numai de bolnav.

— **Bonjour, maître !...**

Bolnavul, cu ochii în flăcări, îi răspunse :

— **Bonjour, stăpîne.**

Bondocul cu cioc se rasuci ca un spîrnel către Dioclețian și-i propti vîrful bastonului în burtă.

— Povestește în continuare ce-i spuneai damblagiului despre mine. Mă bîrfeai, nu ? Mă înjurai, nu ? Mă calomniai, nu ? Bîrfește-mă, ratatule... Înjură-mă, ipocritule... Calomniază-mă, ticălosule... Îmi face plăcere să mă ungi cu balele tale, bisericosule. Mă mir că nu ți-ai lăsat barbă. Mă mir că nu ți-ai atîrnat cruce de gît. Mă mir că nu te-ai călugărit. Cum ești văduv, ajungeai sigur episcop. Poate că, ticălosindu-te și mai mult, ajungeai chiar mitropolit... În țara românească totul, absolut totul e posibil... Totul... Totul...

Dioclețian apucase cu amîndouă mîinile capătul bastonului și încerca să scape de apăsarea lui. Însă bondocul îl împingea cu tot mai multă putere, ca și cum ar fi avut în mînă o suliță cu care voia să-l străpungă pe clevetitorul cu obraz zbîrcit și cu chelie.

— Murdărește-mă !... Cîrtește-mă !... Tap gălbejit !... Într-o zi tot o să mă șterg undeva cu pielea ta... Dar nu... N-o să mă șterg... Pielea ta e prea aspră, prea scorțoasă și prea janghinoasă ca să fie bună de așa ceva...

Dioclețian tăcu. Bondocul se sătură de joacă. Lăsîndu-și victima în pace, se întoarse către maestru și-l întrebă :

— Ia spune-mi, mortăciune, ce vaxuri ai mai mizgălit de cînd nu te-am văzut ?

— Cîteva peisaje... și cîteva naturi moarte, **stăpîne.**

(Omul vorbi iarăși încet și rar, ca dintr-un fund de butoi sau, mai curînd, ca dintr-un fund de mormînt.)

— Peisaje !... Naturi moarte !... Naturi moarte !... Ce altceva decît **naturi moarte** putea să zugrăvească o **mortăciune** ca tine ?... Dar să le văd .... Să le văd !... Băiete ! Să le văd !...

Bondocul bătea din picioare, injura furios printre dinți, lovea dușumeaua cu bastonul, gîfîia. Fața i se rosise și ochii îi ieșiseră din cap. Barbișonul îi tremura. Mă temui că-i va plesni inima și va muri într-o clipă, acolo, sub ochii noștri. Gazda, care se pare că-și cunoștea bine clientul, rămînea liniștită.

Ucenicul lăsă pensulele de-o parte și ascultă porunca. Luă cinci cartoane de lîngă perete și se apropie cu ele de fereastră.

— Poftiți aici, domnule Bordea, la lumină.

Bordea se repezi. Dintr-o dată, ca prin farmec, dispăru din el orice urmă de brutalitate. Cu nespusă gingășie luă din mîinile băiatului cartoanele, și le examină unul cîte unul pe îndelete. Examinarea dură. În tot acest timp, boier Bordea tăcu. Toată fața lui însă exprima bucuria, satisfacția, plăcerea, admirația. Tăcurăm și noi și, pe furiș, aruncarăm cîte-o privire cartonașelor. Bordea le așeză pe marginea ferestrei și cum își luă mîinile de pe ele, deveni iarăși vulgar și brutal pînă la dezgust. Fața i se crispă. Glasul i se aspri.

— Ți le cumpăr, **mortăciune.** Pe toate cinci ți le cumpăr, deși sînt niște vaxuri ! Niște vaxuri, mă, **damblagiule,** niște vaxuri cum numai tu știi să pictezi pe lume !...

Scoase din buzunar un pumn de bancnote mototolite și le aruncă omului care nu se mai putea mișca din pat.

— Ține ! Să mai trăiești ! Auzi, mă ? Mai trăiește ! Și mai mîzgălește cartoane, mai mîzgălește pînze, cum îți vine mai bine. Poate mai ies niște vaxuri ca astea, să caște lumea gura la ele și peste o jumătate de mileniu. Și să spună : **ăla le-a pictat, Damblagiul, însă boier Bordea le-a achiziționat.** Boier Bordea și-a încîntat cel dintîi ochii cu ele. Boier Bordea le-a pus la păstru pentru eternitate. Fără boier Bordea artistul pierea. Fără boier Bordea opera i se pierdea... Fără boier Bordea... Fără boier Bordea viața Capitalei n-ar avea nici un chichirez...

Vorbise pentru **Damblagiu ?** Vorbise pentru Dioclețian ? Nu știu, însă mie mi s-a părut **atunci** că vorbește numai **așa,** ca să vorbească. Poate n-aveam dreptate. Poate vorbise pentru mine, să țin minte și să scriu mai tîrziu despre el. Nu știi niciodată ce-o să iasă din oamenii tineri pe care-i cunoști... Poate o să-ți iasă din ei prieteni și admiratori. Poate o să-ți iasă din ei dușmani înrăiți, — mai curînd dușmani înrăiți...

(Din Vîntul și ploaia, *carte în curs de apariție la Editura pentru Literatură)*

O carte despre FLAUBERT

O monografie dedicată în românește unei figuri literare universale de prestigiul lui Flaubert nu poate fi decît utilă și binevenită în ansamblul culturii noastre de astăzi. Autorul ei, H. Zalis se dovedește a fi un excelent documentarist, care, sprijinit pe materia unor surse selectate, își aplică fantezia reproductivă a bogatului său talent evocator. Autenticitatea detaliilor biografice și anecdotice se vede confirmată de impresionanta listă finală a cărților și a autorilor consultați. Tot acest aparat, pus amplu în funcțiune, relevă conștiinciozitatea informativă a lui H. Zalis, calitate ce se poate aprecia, printre multe altele, în discutarea presupuselor modele reale, care ar fi inspirat fizionomia și destinul diferitelor personaje din Doamna Bovary.

Interpretarea sistematică a operei se precizează și ea în cadrul unei atente corectitudini. Numai rareori se întîmplă, în această privință, să nu fim de perfect acord cu H. Zalis. Bunăoară, pe la începutul capitolului Celebritatea *începe cu un proces, surprindem următoarea idee în legătură cu Flaubert: „Este cel dintîi mare scriitor al oamenilor mici". Jocul de cuvinte este frumos, dar inexact. Mai înainte de el s-au ilustrat Gogol, Dickens, olandezul Hildebrand, care, ca mari scriitori, și-au fixat același obiectiv. Cu unele mici excepții de această natură, interpretarea artistului și a operei se dovedește absolut valabilă.*

Și totuși, exegetul și criticul nu mai prezintă strălucirea biografului și memorialistului. Față de evocarea amplă și adesea inspirată, a omului și a vieții, interpretarea materiei artistice, deși justă, apare uneori sumară și incompletă. Desigur că și aci se impune, în judecata noastră, o anumită distincție. Concepția despre viață și societate, așa cum rezultă din operă — sub rezerva ce ne-o provoacă o prea marcată inclinație către sociologism — este bine tratată și înțeleasă. Nu mai puțin, și caracterizarea scrisului său prin spirit critic, lucid, ironist, ne satisface exigențele, în această privință. Și totuși, în afară de interpretarea lui Bouvard și Pécuchet *— admirabil și original tratată — sfîrșitul oricărui capitol închinat cîte unei opere ne lasă invariabil impresia că despre Flaubert s-ar fi putut spune mai mult.*

Am fi dorit, adică, în locul unei priviri prea generale, să atingem substanța concretă a acestei creații, singura din care ar fi putut să rezulte cît de mare scriitor a fost autorul ei. Ne-ar fi dat superioare satisfacții o serie de citate ilustrative, comentate desigur nu didactic ci științific, pătrunse în concentratele lor subsensuri, atît de revelatoare pentru metoda artistică a lui Flaubert. Am fi dorit ca toate datele privitoare la concepția operei să se conjuge cu o insistență mai accentuată în pătrunderea realizării ei, așa cum a insistat, pînă la saturație, scriitorul însuși cînd a creat-o. Îmi permit aci o scurtă digresiune auxiliară. Cu mulți ani în urmă, cînd Tudor Vianu era încă la o vîrstă tinără, mi-a mărturisit că a citit Doamna Bovary *de șase ori. Faptul mă îndeamnă să presupun — fiindcă n-am mai atins de-atunci cu el această discuție — că, pînă la sfîrșitul vieții, a mai reluat-o de cîteva ori. Amintirea lui Tudor Vianu ne evocă cel mai adecvat tratament, care se cere a fi aplicat lui Flaubert. Nici cele mai exhaustive comentarii nu credem să-l îmbogățească pe cititor în măsura în care ar face-o un asemenea contact asiduu și neobosit cu însuși textul său, de unde neîncetat se desprinde cîte ceva nou și surprinzător. Flaubert este un scriitor tot atît de exigent față de lectorul său cît a fost și față de sine însuși. El nu se mulțumește să-i înțelegi sensul general, ci pretinde să-i pătrunzi fiecare cuvînt, fiecare acord verbal, fiecare cadență de frază, și s-o legi de intuirea adîncă, la un moment dat, a personajelor sau a situațiilor.*

Chiar dacă H. Zalis se oprește la unele scene semnificative din romanele flaubertiene, nu avem sentimentul că le cuprinde totdeauna esențialul. Pentru a evita și noi generalitățile, să dăm un exemplu concludent. Autorul monografiei procedează cît se poate de fericit, stăruind, în comentariul Doamnei Bovary, *asupra balului de la castelul Vaubeyssard. Nici nu se putea altfel. Totuși el nu evocă scena în sine, în substanța ei, ci mai mult în efectele sale, în contrastul supărător, pe care-l încearcă eroina cînd pleacă de-acolo și ajunge iarăși în mediocritatea ambianței sale obișnuite. Deși această trăsătură există efectiv în roman, și va avea urmări importante în desfășurarea lui, nu credem totuși că o caracterizează în mod ireductibil pe doamna Bovary. Chiar dacă nu în aceeași proporție cu protagonista lui Flaubert, putem invoca majoritatea oamenilor, care se simt prost cînd trec de la mai bine la mai rău, știind că ultima condiție întregește cadrul vieții lor de toate zilele. Nu în ceea ce seamănă cu alții trebuia relevată doamna Bovary din capitolul balului la castel, ci în ceea ce diferențiază, după cum am spus, caracterul ei aparte, puternic, individualizat, ireductibil.*

N-am vrea, însă, să criticăm în vag, ci să aducem un sprijin concret, ilustrativ, afirmației noastre. Credem, de aceea, că ar fi fost mai semnificative, pentru înțelegerea naturii cu totul singulare a personajului, unele scene petrecute în chiar incinta castelului, și în timpul petrecerii. Bunăoară, către revărsatul zorilor, cînd balul este pe sfîrșite, se deschid ferestrele mari ale sălii festive. Atunci doamna Bovary zărește afară pe furnizorii alimentari ai castelului, care au venit disdedimineață cu produsele lor. Acești oameni simpli, de țară, i-au adus dintr-o dată aminte de ferma părintească, unde crescuse ea. Pentru o ființă necomplexată ar fi însemnat trezirea la realitate din narcoza balului nobiliar. Dimpotrivă, doamna Bovary aderase atît de absolut la cadrul efemer și iluzoriu al serbării, încît acei oameni, care îi readuceau propria realitate, i se păreau fantomele unui vis îndepărtat și neverosimil. Este, din partea scriitorului, o demonstrație genială a puterii de iluzie care o stăpînea pe această femeie pînă la gradul reacțiunii subite de substituire a registrului real cu cel închipuit. Din asemenea momente delimitate, dar de o formidabilă intensitate, se poate reconstitui mai adînc fizionomia personajului decît din urmărirea procesului său general, neaplicat cu strictețe la un instantaneu concret și revelatoriu. Or tocmai din asemenea momente semnificative — uriaș prelucrate — este alcătuită marea artă a lui Flaubert.

H. Zalis folosește cu competență unele citate valoroase din diferiții comentatori pe care i-a consultat. Salutăm, printre altele, reproducerea profundei observații a lui Tudor Vianu în legătură cu afinitatea dintre doamna Bovary și Don Quijote: „Întocmai cum eroul spaniol reprezintă figura unui cavaler într-o epocă în care idealurile cavalerismului se istoviseră, Emma Rouault înfățișează pe omul romantic într-un moment în care aspirațiile lui deveniseră nepotrivite cu epoca". Ceea ce, însă, reproșăm monografistului, ca și în cazul altor citate ilustrative, este că trece prea repede peste ele. Avem impresia că H. Zalis a sesizat numai caracterul izbitor al ideii lui Tudor Vianu, dar nu și excepționala sa fecunditate. În jurul acestei reflecții ar fi putut să dezvolte o întreagă trenă de observații comparatiste. Ar fi putut să deducă anacronismul corespunzător al celor două personaje din contribuția lecturilor lor desuete, să compare comentariul critic al lui Cervantes asupra bibliotecii lui Don Quijote cu acela al lui Flaubert asupra cărților citite de Emma, să surprindă la amîndoi transpunerea integrală a iluziei în viața trăită, cu distincția explicabilă dintre egocentrismul altruist *al eroului cervantin față de cel egoist-provincial al doamnei Bovary. Într-o lucrare științifică, citatul nu este un scop în sine, ci numai un punct de plecare.*

Dacă mai adăugăm, la toate acestea, și folosirea cu totul insuficientă a vastei și neprețuitei corespondențe flaubertiene — mai cu seamă în pasajele referitoare la propria sa creație — rămînem cu impresia, formulată la început, că despre Flaubert s-ar fi putut spune mult mai mult. În ceea ce privește, însă, latura documentar-biografică și forța de evocare a unei mari personalități, repetăm că lucrarea este excelentă. Ea reprezintă rodul unei efective străduințe pasionate. Cu toate lipsurile sale, numele autorului va rămîne legat de prima mare monografie românească, închinată lui Flaubert.

Edgar PAPU

timpul, banul și munca

Însemnări despre o familie americană

Poate că nu e prea îndreptățit să scrii despre o țară în care ai stat mai puțin de două luni de zile, mai ales cînd această țară se numește America, și reprezintă, de fapt, o uniune de state, rase și națiuni, adică un foarte vast și divers continent. Și nici n-aș putea să scriu despre Statele Unite ale Americii, așa cum a făcut Michel Butor, adică transformîndu-mă în prizmă, într-un focar original și rebel al relației dintre ea și restul lumii. Poate că ar fi fost mai bine să rămîn posesorul singular, al celor cîteva tablouri estetice, atlantice, ale Americii și al speranței că le voi mai revedea cîndva, că le voi completa, că le voi îmbogăți și abia după aceea voi căuta albele hîrtii necesare... Dar timpul pare foarte grăbit, și dacă nu ne-ar fi dăruit decît uimirea acestor două momente: cucerirea atît de elegantă și de sigură a lunii și vizita președintelui Nixon în această țară dreaptă și demnă care este patria mea, tot m-aș simți obligat să scriu. Dar mai sînt și altele, și mai ales datoria lui **homo sapiens** de a îndrepta acolo unde, conștient sau inconștient, s-a încîlcit, de a șterge umbre, de a decolora miraje, în sfîrșit, datoria de a restabili relații curate cu adevărul.

Nu pălăria, ci ochelarii

Zilele mele americane, atît de puține cîte au fost ele, ca și nopțile americane, s-au bucurat de două privilegii: primul, că nu le-am trăit ca un turist în triunghiul practic obligatoriu: hotel — transport — loc de exclamație, ci în mijlocul unei familii americane, foarte americane, adică îndrăgostită atavic, timid și incurabil de Europa, integrîndu-mă tot mai firesc și mai plăcut în viața ei de toate zilele. Cel de al doilea privilegiu a fost hotărîrea și puterea mea de a păși pe pămîntul Americii fără nici o idee preconceputâ, renunțînd la tot ceea ce m-a bucurat sau m-a durut cîndva, la manifestul unor fapte generale, notorii, sau la înțelesul și subînțelesul multor filme și cărți. Am uitat de plus și de minus, adică am încercat să uit, l-am ignorat pînă și pe André Maurois, adică am încercat să-i ignorez jurnalele, cele care îmi sugeraseră mai demult însăși ideea că vizitînd America, și adaug: orice țară a lumii, nu trebuie să-ți scoți pălăria, ci doar ochelarii.

Impresiile mele sînt **ale mele**, în înțelesul cel mai simplu al cuvîntului: probabil că nu vor avea originalitate și, sigur, nu-și vor aroga pretenția de a exprima adevăruri absolute. Societatea americană e foarte variată în atitudini și gesturile ei sînt atît de străluminate naturale și atîtea străluciri aranjate încît adevărul nu se dibuie prea ușor, sau poate că însăși această varietate neobosită, as spune: prea harnică, reprezintă adevărul American. Poate că de aici acea denumire foarte uzată de țară a contrastelor: a unei sîrguințe și transpirații incredibile și a unei lenevii brutale; a unei tehnici care înfioară cosmosul și a unor comunități, ca de pildă acei Amish, care refuză orice s-a creat în tehnică, port și relații sociale de la 1600 încoace; a unei literaturi de cea mai pură valoare, alături de o alta mai nocivă în destinația ei uricioasă decît cancerul sau ciuma, a unui respect atît de păzumas față de lege, încît face posibilă și multă fărădelegea. Contrastele în America sînt însă atît de strălucitoare, parcă anume strălucesc: pentru a obișnui cu dinamica imperfecțiunii, a inacheve-ului, încît te îndeamnă la hiperbolă, pozitivă sau negativă, și de aici la optimism sau pesimism, ambele hiperbolizate, e o simplă problemă de temperament personal. E greu să te simți și să te găsești obiectiv în această țară. Te pomenești că o cutreieri prin afirmații și negații. Accepți sau respingi, de obicei: foarte rar te încrunți sau zîmbești. Pînă ce: numai accepți, sau numai respingi. Viața americană nu-ți prea dă dreptul la contemplație. E ca un torent: te ia sau te lasă. Iată de ce, cutreierînd turistic America, ascultînd-o în halte scurte, sau culegînd-o din ziare și reviste, impresiile vor risca să fie superficiale, indiferent cît de puternice ne vor fi aplauzele sau veto-urile. Ne vom mulțumi să le developăm și să le răspîndim, negativ sau pozitiv, transformînd o țară cu credințe, conștiințe și rădăcini într-o țară a curiozităților limită. Dar cel care-și iubește și-și slujește țara proprie, cel care vrea ca propria-i țară să fie respectată și apreciată corect, cel care vrea să-i fie înțeleasă patria, ca premiză fundamentală a însăși noțiunii de respect, nu se poate mulțumi cu atît. O, sînt clipe de meditație în care sfînta sinceritate personală caută explicații. Și atunci contrastele, și petardele, și artificiile dispar, și dacă norocul te-a eliberat de orizontul îngust și nevinovat al vieții turistice, începi să cunoști America, adică înveți s-o cunoști, în alte dimensiuni: cele care au alăturat-o în două momente cruciale de destinul disperat al Europei și al lumii, cele care i-au conferit adevăratele străluciri și adevăratele umbre. Iată de ce nu voi căuta metafore noi pentru New York-ul hrăpăreț în care am locuit, pentru Washingtonul premeditat care mi-a amintit Europa, pentru lacurile uluitor de turistice din nord, și pentru alte realități geografice, naturale sau artificiale ale Americii.

Zeul Timp

Am fost oaspetele unei familii americane, la care, din o mie și una de motive, nu mă pot gîndi ca la un etalon, dar nici ca la o expresie foarte particulară a societății americane. O familie de intelectuali, ambii soți profesînd: Mr. Peter Yanker, veteran al războiului pro european, fiind inginer specialist în conducerea tehnică a unei firme industriale cu tradiție, Mrs. Elisabeth Yanker, asistentă la o universitate de stat, o familie relativ înstărită, cu independența economică asigurată, proprietară a unei locuințe cu grădină și parc într-una din suburbiile verzi și foarte căutate ale New Yorkului. Și fiindcă majoritatea familiilor americane începe de la cinci persoane, voi aminti și de cei trei tineri Yanker: Garry, absolvent de cîteva luni a Universității Georgetown din Washington, bineînțeles cu mențiunea **Magna cum laude**, care l-a și propulsat la Columbia; Christie, absolventă cu lauri a școlii de cultură generală și deci solicitată de mai multe colegii americane: Peter, mezinul, încă elev, și deci netulburat de Europa.

Ospitalitatea americană e simplă, directă, fără stăruințe și efuziuni. Poți să te adaptezi ritmului familiei care te găzduiește, sau să-ți cauți un altul, particular: libertatea e deplină. Eroisme, sacrificii, supralicitări nu prea există în această ospitalitate. Timpul e atît de planificat în familia americană, încît nici măcar copiii nu au vreme pentru zîmbete și răspunsuri convenționale. Desigur, poți să-l însoțești pe capul familiei în cei cincizeci de kilometri pe care-i parcurge zilnic pînă la biroul lui din Manhattan, sau poți s-o însoțești pe doamna Yanker în cei nouăzeci de kilometri pe care-i parcurge de trei ori pe săptămînă pînă la universitatea Rutgers din New Jersey. Vei avea chiar ocazia să schimbi cîteva cuvinte, dar vei profita tot mai rar de ea, pentru că îi vei descoperi pe amîndoi foarte preocupați. Nimic, nici cea mai cruntă vijelie, nu-i va tulbura pe domnul Yanker din lectura lui de dimineață, care, ca aproape a fiecărui american începe cu pagina tranzacțiilor de bursă. Chiar reveria lui intermitentă, vei descoperi repede, nu înseamnă altceva decît calcule și concentrare. Aceasta se întîmplă în tren. Dar și drumurile doamnei Yanker, cu mașina, sînt foarte tăcute. La început te simți străin, stingher în aceste tăceri, sau în programul foarte meticulos, ordonat și imperturbabil al zilei americane, dar nu-ți trebuie decît un simplu efort pentru a înțelege că America suferă de o tiranie a timpului, că orarul e cea mai severă lege a Americii. Iată de ce cutezanțele spațiale sînt anunțate în ore și secunde cu un an înainte. Există un zeu în America, acest zeu este timpul și respectul de care se bucură e definitiv. Chiar și vizitele familiei Yanker sînt cunoscute cu un an înainte, ca și seara de operă de la Metropolitan, sau matineul cu The Man of la Mancha, sau întîlnirile de familie, sau partidele de bridge, sau zilele de tăiat iarba, sau zilele de cumpărături, sau serile de muzică simfonică ale postului New York Times. Cumulul acestei planificări de familie înseamnă, de fapt, America, precizia, puterea și seriozitatea ei. La început te intimidezi cînd descoperi această supunere a americanului față de zeul Timp. Te intimidezi, apoi te sperii, apoi refuzi, mai ales cînd te gîndești la elasticitatea fiorului poetic, la spontaneitatea gîndirii, la peripatetismul aristotelic. Unde e adevărul?... Dar integrîndu-mă în această planificare a familiei Yanker, atît de înfricoșătoare la început, am simțit după o vreme o senzație stranie și neașteptată :aceea a libertății. Nu e o figură de stil aici, nu e o invenție personală, forțată. Nimeni nu mă obliga la gesturi inutile, nu mi se impuneau corvezi retorice, stîngăcii premeditate, duplicități, mișcări contre coeur. Am înțeles de unde vine sinceritatea americanului, care uneori ni se pare grosolană, veselia lui zgomotoasă, în timpul liber, am simțit esența ospitalității americane care, eliberîndu-te de convenții obositoare, te transformă într-un membru al familiei, într-unul din stăpînii casei. Nu ți se impune nimic. Alegi: te adaptezi ritmului familiei, pe care nici un cutremur nu-l va schimba, sau îți cauți altul, particular. Iar opțiunea nu înseamnă altceva decît libertate. Iată efectul neașteptat al acestei tiranii a timpului care stăpînește în America.

Hermes și promenada

Dar în America mai există niște tiranii, sau religii, cum vreți să le numiți, care dau, surprinzător, același rezultat. De pildă, viața americană e dominată în aproape toate compartimentele ei de reclamă. Oricîtă fantezie am avea nu ne putem face o idee cîtuși de puțin apropiată despre ceea ce înseamnă reclama în America. A vorbi despre institute superioare în care se predă și se cultivă această artă a reclamei, despre agenții, facultăți, premii, concursuri, mitinguri care proslăvesc reclama, încă nu înseamnă nimic... Nici dacă vom aminti că în cele două ziare la care este abonată familia Yanker: New York Times, și ziarul județului în care locuiește, The Record Call, Bergen County, există, în numerele duminicale, în primul peste 700 de pagini de reclamă, în cel de al doilea aproape 400, nu ne vom face încă o idee despre ceea ce înseamnă reclama în Statele Unite. Pe Fifth Avenue, reclama cadourilor de Crăciun se face pe cîte 30—40 de etaje. Orice film la televiziune, și sînt posturi care oferă 24 de ore, fără întrerupere, numai filme, (fără întrerupere e un fel de a spune) orice film este întrerupt de cel puțin zece ori pentru a face loc reclamei. La fel, transmisiunile în direct ale marilor întreceri sportive. Ba chiar și în una din cele mai importante zile ale Americii, ziua rezultatelor alegerilor prezidențiale, comentatorii celebri își începeau sau își întrerupeau cuvîntul făcînd reclamă laptelui de dimineață, sau cornurilor cutărei și cutărei firme. În fiecare ziar și revistă există sute de cupoane de reducere pentru diferite articole, încît legenda unor oameni care trăiesc culegînd cupoane din ziarele lăsate cu sutele în trenuri sau în stații de metrou nu mai miră. Presiunea reclamei e nemaipomenită în America. Marile firme de cosmetice oferă raioane speciale în care tînăra americană se aranjează și se parfumează pe gratis înainte de întîlnire. Nu sînt economist, nu sînt statistician pentru a calcula în dolari costul reclamei în Statele Unite și procentul care se adaugă prin reclamă prețului de vînzare a unui produs. Cheltuiala de forțe, de fantezie trebuie să fie enormă...

Dar integrîndu-mă în familia Yanker și asistînd la cumpărăturile ei, însoțite întotdeauna de cupoane, am descoperit cu o uimire de care încă nu pot scăpa un stil de comerț pe care nu prea l-am întîlnit în altă parte. Sub presiunea cumplită a reclamei mi-am închipuit că voi întîlni un comerț foarte agresiv, ca în multe țări ale Europei. Și cînd vorbesc de agresivitate mă gîndesc la cortegiul de zîmbete, amabilități și exclamații care însoțesc o vînzare-cumpărare, în R.F.G., în Franța sau Italia. Îmi amintesc o scenă la Freiburg: după ce am cumpărat o pereche de pantofi, după ce am plătit și mi s-au împachetat, vînzătorul m-a mai oprit totuși un minut, aducîndu-mi alte perechi, temîndu-se că poate n-am făcut cea mai bună alegere! Am crezut că aici se termină, că aici e limita civilizației, amabilității și rafinamentului negustoresc. Mai mult nu se poate, mi-am zis. Dar abia în timpul vizitei în Statele Unite am descoperit, prin absență, ideea agresivității comerțului. Mici sau mari și indiferent de specialitate, în aproape toate magazinele americane se folosește autoservirea. Clientul e un fel de stăpîn absolut. Nimeni nu-l întreabă nimic, orice ar face, oricît ar scotoci, oricît s-ar plimba prin magazin. Nu ți se oferă, alegi, dintr-o diversitate înfricoșătoare. Nu cumperi, nu te grăbește nimeni, **te plimbi**, cu sau fără cărucior, singur sau însoțit. Această concepție a plimbării a început să domine comerțul american. Am văzut în Cleveland, în Philadelphia și Washington uriașe magazine subterane, cu cîte două trei nivele, hectare întregi, înverșunate de cupoane de reducere pentru diferite articole, încît legenda unor oameni care trăiesc culegînd cupoane din ziarele lăsate cu sutele în trenuri sau în stații de metrou nu mai miră. Presiunea reclamei e nemaipomenită în America. Marile firme de cosmetice oferă raioane speciale în care tînăra americană se aranjează și se parfumează pe gratis înainte de întîlnire. Nu sînt economist, nu sînt statistician pentru a calcula în dolari costul reclamei în Statele Unite și procentul care se adaugă prin reclamă prețului de vînzare a unui produs. Cheltuiala de forțe, de fantezie trebuie să fie enormă...

Dar integrîndu-mă în familia Yanker și asistînd la cumpărăturile ei, însoțite întotdeauna de cupoane, am descoperit cu o uimire de care încă nu pot scăpa un stil de comerț pe care nu prea l-am întîlnit în altă parte. Sub presiunea cumplită a reclamei mi-am închipuit că voi întîlni un comerț foarte agresiv, ca în multe țări ale Europei. Și cînd vorbesc de agresivitate mă gîndesc la cortegiul de zîmbete, amabilități și exclamații care însoțesc o vînzare-cumpărare, în R.F.G., în Franța sau Italia. Îmi amintesc o scenă la Freiburg: după ce am cumpărat o pereche de pantofi, după ce am plătit și mi s-au împachetat, vînzătorul m-a mai oprit totuși un minut, aducîndu-mi alte perechi, temîndu-se că poate n-am făcut cea mai bună alegere! Am crezut că aici se termină, că aici e limita civilizației, amabilității și rafinamentului negustoresc. Mai mult nu se poate, mi-am zis. Dar abia în timpul vizitei în Statele Unite am descoperit, prin absență, ideea agresivității comerțului. Mici sau mari și indiferent de specialitate, în aproape toate magazinele americane se folosește autoservirea. Clientul e un fel de stăpîn absolut. Nimeni nu-l întreabă nimic, orice ar face, oricît ar scotoci, oricît s-ar plimba prin magazin. Nu ți se oferă, alegi, dintr-o diversitate înfricoșătoare. Nu cumperi, nu te grăbește nimeni, **te plimbi**, cu sau fără cărucior, singur sau însoțit. Această concepție a plimbării a început să domine comerțul american. Am văzut în Cleveland, în Philadelphia și Washington uriașe magazine subterane, cu cîte două trei nivele, hectare întregi, înverșunate

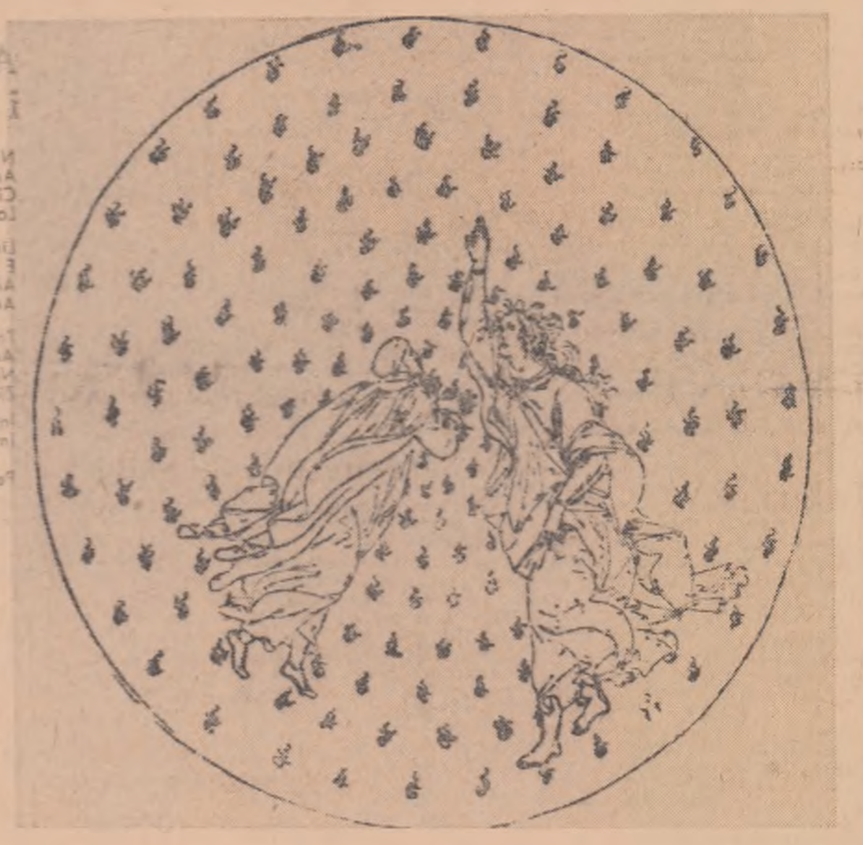

CERUL LUI MERCUR de BOTTICELLI
(desen în peniță)

Constantin CHIRIȚĂ

(continuare în pag. 7)

Comemorări

PETŐFI SÁNDOR

Împlinirea a 120 de ani de la moartea poetului revoluționar maghiar Petőfi Sándor a fost omagiată în ziua de 22 iulie printr-o manifestare organizată în sala mică a Palatului Republicii sub auspiciile Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, Uniunii Scriitorilor și Consiliului oamenilor muncii de naționalitate maghiară din Republica Socialistă România.

La manifestare au luat parte János Fázekás membru al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., vice-președinte al Consiliului de Miniștri, Ludovic Takacs, membru al Consiliului de Stat, vicepreședinte al Consiliului oamenilor muncii de naționalitate maghiară, George Macovescu, prim-adjunct al ministrului afacerilor externe, Ion Moraru, vicepreședinte al Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, numeroși scriitori, oameni de artă și cultură, admiratori ai operei lui Petőfi.

A fost, de asemenea, prezent Laszlo Gerlan, însărcinat cu afaceri ad-interim al R.P. Ungare la București, precum și o delegație de scriitori din R. P. Ungară, care ne vizitează țara cu acest prilej, alcătuită din Konya Lajos, Fekete Sándor și Mezei Andras.

După cuvîntul introductiv rostit de acad. Zaharia Stancu, președintele Uniunii Scriitorilor, scriitorul Ferenc Szemler, criticul literar Aurel Martin și poetul Konya Lajos din R.P. Ungară au evocat viața și activitatea lui Sándor Petőfi.

Manifestarea s-a încheiat cu un program literar-muzical susținut de actori și soliști de frunte ai scenei românești.

★

O altă manifestare dedicată împlinirii a 120 de ani de la moartea poetului Petőfi Sándor a avut loc în aceeași zi la Muzeul de artă din Craiova. Despre viața, personalitatea și opera scriitorului revoluționar au vorbit criticul Avram P. Todor, cercetător științific la Academie, și Rodica Firescu, asistentă la Universitatea din Craiova.

★

Festivitățile prilejuite de împlinirea a 120 de ani de la moartea poetului revoluționar Petőfi Sándor, au continuat în ziua de 27 iulie, în județul Mureș. Au luat parte Pompiliu Macovei, președintele Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, Nicolae Vereș, prim-secretar al Comitetului județean Mureș al P.C.R., președintele Consiliului popular județean, Zaharia Stancu, președintele Uniunii Scriitorilor, Méliusz Joszef, vicepreședinte al Consiliului oamenilor muncii de naționalitate maghiară, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, reprezentanți ai unor instituții de cultură și artă. A fost de față delegația Uniunii Scriitorilor din R. P. Ungară, condusă de Darvas József, care se află în vizită în țara noastră. A participat, de asemenea, József Vince, ambasadorul R. P. Ungare la București.

În cursul dimineții la monumentul Eroilor de la 1848 din Albești, în cadrul unei solemnități, au fost depuse coroane de flori din partea organelor locale de partid și de stat, a Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, a Uniunii Scriitorilor, a Consiliului oamenilor muncii de naționalitate maghiară și a altor instituții. Au fost depuse, de asemenea, coroane din partea Uniunii Scriitorilor din R. P. Ungară și a Ambasadei R. P. Ungare la București. A urmat apoi solemnitatea dezvelirii unei plăci comemorative pe locul unde a căzut poetul, placa avînd următoarea inscripție: „Aici a căzut, la 31 iulie 1849, marele poet revoluționar Petőfi Sándor, erou al luptei pentru libertatea popoarelor".

În piața cetății din Sighișoara, în prezența a peste 4.000 de cetățeni, s-a desfășurat o adunare populară la care au luat cuvîntul Pompiliu Macovei, acad. Zaharia Stancu, Darvas Jozsef, președintele Uniunii Scriitorilor din R. P. Ungară, și scriitorul Méliusz József. Vorbitorii au reliefat figura înflăcăratului luptător și poet revoluționar maghiar, dragostea de popor, încrederea lui în progres, faptul că întreaga sa activitate și operă literară este un imn închinat libertății poporului său. S-a relevat totodată că opera lui Petőfi s-a înscris nu numai în istoria literaturii maghiare ci, și în cea a literaturii universale, precum și prețuirea de care se bucură opera poetului în România.

Cu același prilej în Piața cetății din Sighișoara s-a prezentat un bogat program artistic.

PRIETENII NOŞTRI POEŢI

— lirică iugoslavă —

ADAM PUSLOJIC

Tînărul poet belgrădean Adam Puslojic (născut în 1943) a debutat în 1965 în revista „Vidici“ (Orizonturi) din Belgrad (la care a devenit, imediat după aceea, redactor). În 1966 a primit premiul I de poezie la Universitatea din Belgrad. După o bogată prezenţă în cele mai importante reviste literare jugoslave („Delo“. „Knjizevnost“, „Savremnic“, „Polja“ etc.), a publicat, în 1967, volumul de poezii „Postoji Zemlja“ (Există pămînt). Are pregătit pentru tipar, urmînd să apară în acest an, volumul de versuri „Sazveždje bez zvezda“ (Constelaţia fără stele).

Adam Puslojic a publicat în presa jugoslavă numeroase traduceri din poezia românească (Ion Pillat, Lucian Blaga, Virgil Teodorescu, Ion Caraion, A.E. Baconsky, Vasile Nicolescu, Petre Stoica, Nichita Stănescu, Anghel Dumbrăveanu, Marin Sorescu, Nicolae Labiş, Cezar Baltag, Ilie Constantin, Ion Alexandru, Adrian Păunescu, Ana Blandiana etc.)

Cu o culegere de traduceri din poezia lui Marin Sorescu (care va apare în acest an) începe publicarea unei serii de volume ale poeţilor români. Are în lucru traducerea unui volum din poezia lui Lucian Blaga, precum şi două antologii de poezie românească („Şase poeţi“ şi „Poezia anilor 60“).

a. d.

Baladă despre aceasta

Trăiesc în umbra lemnului, lemnul de piatră.
Trăiesc în umbra pietrei, piatra de piatră,
Acest lemn de piatră — nu e de piatră.
Această piatră de piatră — nu e de piatră.

Dar n-am niciun argument pentru aceasta.
Dar nu există niciun argument pentru
aceasta.
Nu există lemnul. Nu există piatra.
Nici eu !

Dacă n-aţi trăit în umbra acelui lemn
niciodată,
Tot în umbra vreunui lemn va trebui
să pieriţi !
În umbra împietrită a împietritului lemn
de piatră —
Pe pămînt, pe piatră, sub lemn.

Cele mai noi anotimpuri

Iarna a ţîşnit din singura noastră odaie.
A plecat într-un oraş străin, pentru o clipă
sau pentru totdeauna.
Şi de-odată în inimile noastre deschise
pînă la refuz
Ca un trăsnet — primăvara neagră.

Am traversat Aprilie pe buturuga Maiului.
De trei ori Iunie ne-a dăruit şreangul.
Cînd Iulie şi August le-am petrecut pe rug
îndelung.
Acum pe Septembrie să-l întîmpinăm
în genunchi ?!

Şi iarăşi iarnă. Ah, dragă,
Ia-l pe Decembrie-n gură. Ca un turture
Să-ţi scîrţîie moartea
În dinţi !

Am cumpărat stele

Azi dimineaţă
Mi-am cumpărat
O constelaţie
La piaţa de vechituri.

Mi-am cumpărat
O bucată de cer
Cu patru stele.

Dar undeva pe boltă
Rămase o groapă
În care căzură
Toţi sfinţii pe rînd.

Stelele încă
Se mai spălau
Cu apă de univers.

Le-am pus sus
Pe tavanul odăii
În ordinea lor
De pe cer.

Dar ele au şters-o
În podul întunecos.
În podul întunecos
Şi-n cerul pustiu.

Pisica mea cu trei picioare

Dacă vă imaginaţi pisica mea,
Gîndiţi-vă că ea e nespus de oarbă,
Gîndiţi-vă că ea e nespus de mută,
Gîndiţi-vă că ea e atît de frumoasă.

Ea noaptea e albă, dar ziua e neagră.
Ea e fata mea în casă.
Eu pe ea o trimit în oraş după pîine.
Eu pe ea o trimit în sat după sare.

Cereţi-i numai cîţiva şoricei
Ea vă va îndestula îndatoritor.
Fredonaţi-i numai un cîntec
Şi ea vi-l va cînta minunat.

Dacă vă imaginaţi pisica mea,
Nu spuneţi niciodată că e oarbă,
Nu spuneţi niciodată că e mută,
Nu spuneţi niciodată că e frumoasă.

Nu mă întrebaţi niciodată unde trăieşte,
Nu mă întrebaţi niciodată cînd doarme,
Nu mă întrebaţi niciodată, niciodată,
Unde este al patrulea ei picior.

Desen de HALIL TICVEŞA

Natură moartă

„Oftînd să se rotească avioanele
deasupra capetelor noastre,
scriind pe cer mesajul El e mort“
W. H. Auden : „Piese muzicale“

Pe masa deşertului stă mărul aprins.
Ascuns în slavă pictorul zboară şi
desenează.
Pînza cerului în a universului ramă
Culoarea roşie-a mărului, a omului.

Pe masă, pe fundul deşertului — mărul.
Marea se ridică în sfera de cristal
a văzduhului
Şi mărul roşu pluteşte deja pe talaz.
Acum, el are ochi şi urechi, nas şi gură.

Dar ochii închişi. Dar gura mută.
Ochii închişi ai omului mut.
Omul şi mărul. Omul e mărul.
Pictura mea aşa se numeşte.

Pe masa deşertului stă mărul sîngeriu.

Lalarium

Murim
Puţin cîte puţin
Mîncîndu-ne pîinea caldă
Bîndu-ne apa rece

Ne distanţăm
Mult tot mai mult
De umbrele noastre
De paşii noştri

Devenim
Puţin cîte puţin
Înghesuiţi ca focul
Ferbinţi ca gheaţa

Tăcem
Mult tot mai mult
Păstrîndu-ne sîngele
Risipindu-ne oasele

Puţin cîte puţin
Mult tot mai mult
Ochii aceia vii încă trăiesc
Încă trăiesc toate oasele feţii surîzătoare
Încă se roteşte acelaşi surîs de zăpadă
Deasupra surîsului tău

Şi cîntă ascunsă
Limba morţii ardente
Sub clopotul de sticlă arzînd
Noapte de noapte

Asprimea pasilor tainici
Oglindeşte-o în apele nopţii
Cine va vieţui la noapte în noapte
Fascinat va rămîne în zori

Aţi auzit, evantaiele foşneau în mîini
Faţa era frumoasă, oarbă, frumoasă
Evantaiul, evantaiul ! ca surîsul risipit
Al celui surprins de gloanţe, undeva

Se risipi visul, se risipi pe faţă şi dispăru
Ochii nu se închiseră
Ochii nu se închiseră
Şi visul se risipi, se risipi pe faţă şi dispăru.

Departe de lume

Le-am spus
Spînzuraţi-mă de spînzurătoarea cerului
Puneţi-mi în jurul gîtului
Şreangul albastru

Dar ei m-au răstignit
Pe roata soarelui

M-au despicat
Între răsărit şi apus
Din primul meu răsărit
Pînă-n cel din urmă amurg

Umbra mea au dat-o la ciini
Iar cămaşa mea — nesfîrşitului

Curriculum vitae

Eu îţi mîngîi părul unduios.
Cum vîntul l-am văzut cîndva
În noaptea cu-nfăţişare de şerpi.

Unduios îmi mîngîi tu părul
Cum focul l-ai văzut cîndva
În cristalul paharului.

Dar nici vîntul nici focul.
Numai sărutări otrăvite
Spre primăvară, pe străzi.

Noi doi
Hălăduiam pe stradă,
Pe buza neantului —

Eu trăznetul mut,
Tu fulgerul orb.

Cîntec de azi

Există pămînt.
Există umbră. A ta.
Şi undeva tu.
Tu şi umbra ta,
Atît de nehotărîtă
Între pămînt
Şi tine.

În româneşte de
ANGHEL DUMBRĂVEANU

Despre miezul nopţii, în zori

Se stinge surîsul nopţii de vară,
Al nopţii care rămîne în mine.
Iată, miezul nopţii sărută pămîntul.
Iar gura ta oboseşte.

Surîsul noptatec al nopţii de vară,
Iar umbra s-atinge de umbră.
Miezul meu de noapte, ajută-mă !
Moartea nimănuia n-are odihnă.

A dispărut fata şi visul, au dispărut

Se risipi visul pe faţă
Cînd pe a mea cînd pe a lui
Dispăru faţa şi visul
Dar ochii — nu asfinţiră

Sub această cupolă cerească

Nemilos surîdea soarele-n mine,
Mai nemilos decît pămîntul.
Impetuoasă e apa pe care o beau,
Cu care mă spăl.

Sub această cupolă cerească
Arborele meu va înceta să dea în floare,
Va înceta să dea roade
Şi să surîdă.

Nu pot spune :
În inima mea somnolează un şarpe întăritat.
Pot spune nopţii :
Întunecato, umbra mea unică,

Inima-mi însă este nespus de pustie.
Şarpele întăritat în inima mea somnolează.
În inima mea întăritată, calda mea inimă.

Şi nimeni nu va mai putea
Să mă mîngîie, fără a mîngîia
Şi inima mea, şi şarpele meu.

Şi totuşi, eu pe-această inimă
Mîna mi-o pun
Cînd doresc să mă credeţi.

Şi totuşi, eu pe-acest şarpe
Mîna ta o pun
Cînd zic Te iubesc.

Ariadnei i se sfîrşeşte firul

Nici în infern, nici în labirint,
Ariadna mă salvează pentru sine.
Cît mai e ată, nu există sfîrşit.
La capătul ei e capătul meu.

Lîngă Ariadna — întregul labirint
E numai o goală, luminoasă odaie.
Aici îmi petrec acum nopţile şi zilele
Ambele mele vieţi — alături de Ariadna.

Tropotul Centaurului mă urmăreşte în beznă.
Ariadnei i se sfîrşeşte firul încet.
Nu există lumină. Aceasta e taina
Zidită cu enigma morţii mele.

Înainte ori îndărăt ? Ce moarte
Îmi este mai mare ? Numai a mea,
numai a ei ?
Pentru noi nu există întoarcere,
Ariadnă gingaşă,
Călărim — pe Centaurul mort.

Patru anotimpuri

Primăvara ?

Vara.

Pe cămaşa mea albă
Întrezăresc fuigi

Toamna.

Un singur şi unic copac
Ca un strop de sînge
În văzduh.

Iarna !

În româneşte de
ANGHEL DUMBRĂVEANU
şi SLAVCO ALMĂJAN

POŞTA REDACŢIEI

PROZA
POEZIE

ION ANDRONACHE — Ţuţuieni : Am primit „Actul“ (scenă unică). Nici un fel de valoare literară. Şi totuşi m-au bucurat mult cele cîteva rînduri înşirate pe două foi smulse dintr-un caiet de matematici. Pentru că asemeni multor milioane de oameni, ai vrut să înalţi un imn de glorie lui Armstrong şi Aldrin. Pentru că, asemeni multor milioane de oameni, simţi că lumea trebuie să se despartă de tot ce e slut, că pe planeta noastră trebuie să domnească mereu numai Iubirea şi Curajul.

BRANCALEONE (ca să vezi cum stăm !). Îmi place că-l iubeşti pe acel piemontez straniu care ne-a dăruit „Meseria de a trăi“. Ştia să spună pînă la durere adevărul. Şi din epistola dumitale (dă-mi voie să stric înţelegerea) desprind că te-a influenţat mult. Schiţa „Bătrînul“ — căci acest lucru te interesează — e scrisă cu talent şi cu îngenunchiere în faţa tristeţii. Dar în jumătatea a doua, puterile scad. Episodul cu nemţii, parazitar. La fel şi visul despre căsuţa de paianţă şi roşiile pirguite-n brazdă. La bătrînul ăsta ciolănos şi la „scăfîrlia de recrut a cîmpiei“ nu trebuie să renunţi. Sînt convins că nici n-ai să scapi de ele, că te vor obseda mereu. Trimite-mi ce-ai mai lucrat. Şi poţi renunţa la pseudonim.

DUMITRU RADU LUCA : „Rătăcitul peşte“ ţine — iartă-mi expresia — de mocirlă şi miasme. Nu cred, pentru Dumnezeu, că poate exista cineva care să dorească a se îmbolnăvi de cancer. Eşti un om talentat — de altfel vom publica „Umbrela“ şi „Mielul“ — vizitează un spital sau o policlinică, fiindcă un scriitor trebuie să cunoască totul, şi-ai să vezi ce groază produce durerea şi mizeria fizică. Prima datorie a celui care stăpîneşte cuvîntul e să-l apere pe om. Atît să ţii minte de la mine, dacă te interesează în vreun fel ceea ce cu toată cinstea şi sinceritatea mă străduiesc să le spun corespondenţilor noştri.

CHIRCA ULPIU : Să discutăm fără compromisuri, cum spui dumneata, sentenţios, în „Logică“ : nu cred că merită să încerci să scrii literatură dacă nu crezi în viaţă, în pasiuni, în frumos. Masca de dispreţ şi răutate pe care ţi-o lipeşti pe faţă cînd scrii nu produce impresia de original (ă) pe care bănuiesc că scontai. Şi-ţi mai spun ceva : pe un cap fără urechi intră orice căciulă.

D. C. : „Ce trebuie să faci înainte de a te arunca de la etajul 9 ? Ca să-ţi fie bine, din ce în ce mai bine ?“. Mă mir că nu ştii ! Întîi de toate construieşti un bazin în faţa blocului. Pe urmă aranjezi cu forurile în drept să-l umple ochi cu apă. Asta-i tot.

ALEXANDRU ADIMANIAD : N-am nici-o vină că scrisoarea trimisă pentru mine la revista „Amfiteatru“, nu mi-a parvenit. Şi acum despre schiţe „Acelaşi alb“ scrisă îngrijit cu un pronunţat simţ al culorii. Sfîrşeşte ,totuşi, datorită repetiţiei scenelor halucinante, monoton. „Arderi în noapte“, plîngăreaţă. „Eram în iulie“, scrisă cu multă repeziciune. Trimite-mi şi alte lucrări sau vino cu ele la redacţie.

P. S. :

Asigur pe corespondenţii noştri că fiecare va primi răspuns în cadrul acestei rubrici. Dar trebuie răbdare. Dispunem, după cum se vede, de spaţiu insuficient şi de... maldăre de scrisori.

Fănuş Neagu

P. CONSTANTIN — Suceava Mai mult decît consideraţiile teoretice din scrisoare (cam sentenţioase şi. pe alocuri, banale), versurile mi-au reţinut atenţia : **„Copacii au prins cheag verde / nici rănile tale nu te mai dor / vechile cuiburi pline cu fum / şi-un gol vorbit de ouăle păsării / simburii trec la fel / trenurile / noaptea din părinţi la urmaşi / şi marginile-n care creşte omul / un ochi îi sîngele tău sărat / ca marea în tine s-au deschis /toate grădinile vremea fructelor / iţi încoronează fruntea / galben strigi cum clopotul / zi cu soare galben strigi / el parcă-ar fi inima / în pieptul unui dumnezeu“.** Mai trimiteţi.

ÎNSUMI — Bucureşti. „Sînt un **anonim** şi aceasta spune totul“. „Nu am nici o pretenţie asupra versurilor. Vă implor să le aruncaţi, după ce vă uitaţi peste ele“. S-a făcut. Totuşi, iată că una din poezii s-a sustras, pe nebăgate de seamă, acestei operaţii şi mi-a rămas pe birou : **„Oglinda — marea paranteză — / Ostatic mă tinea pe-un tărm de lume / Cînd străbătînd un postulat solemn Îmi dezdoiam fiinţa-n jumătăţi postume / / Cum iar trec azi printr-o răscruce / şi-mi vintură solstiţiu-n moarte ora / Sufletu-mi bate zări ce se deschid aiurea...** etc. etc. Sau : **„Eu fără vîrstă, orb de umbră / c-o gravitaţie de teamă-n jur / Curgeam de-a lungul meu mai palid / Spre polul Orei de Mercur“.**

CORINA SEGMAR — Dej. O poezie cu margarete, alta cu nişte fecioare ameţite de ploaie, cu prima iubire ş.a.m.d. Versuri „frumoase“ : „noaptea trăieşte ascunsă în primul sărut“, „trebuie să plec acolo unde merg florile toamna“. „Pe străzi ultimul cal trece nechezînd“ etc. Iată şi metafore despre lună, foarte provinciale : „Luna a început să semene cu un fagure / din care se strecoară mierea“, „luna a-ncremenit ca o portocală / şi are obrazul pătat de fardul scurs“ etc. Poezie lenevos-melancolică, nu lipsită de farmec, mărturisind o sensibilitate specific **feminină**, nostalgică, domoală.

V. V. STEU — Bucureşti. Nu ştiu de ce nu v-aţi adresat lui Fănuş Neagu. Vă mărturisesc că în faţa unor astfel de „versuri“. sînt deconcertat : **„La treizeci de ani / nu trecea drept o femeie frumoasă, / Trecuse de ora zece / şi ieşi la o plimbare spontană. / Era drăguţă totuşi / Cînd rătăcea de una singură noaptea... etc“.**

C. B.

TIMPUL, BANUL ŞI MUNCA

(Urmare din pag. 6)

zite. cu pomi şi păsări, cu fîntîni arteziene, cu bănci şi boschete, cu cinematografe şi baruri şi restaurante şi varietăţi. Parcă n-ai fi sub pămînt, ci afară într-un parc luminat de soare. Ore întregi te poţi plimba prin faţa vitrinelor, şi nu e un singur magazin cu pantofi, sau o singură giuvaergerie sau o singură expoziţie de mobile, sau un singur anticariat, sau o singură blănărie. Aşa ceva nu prea există în America. Alături trebuie să fie imediat concurenţa. Sînt cinci magazine cu blănuri, şi patru giuvaergerii şi zece magazine de încălţăminte. Sub pămînt, pe cîte două-trei nivele. Conglomeratele se numesc *Mall*-uri, adică locuri de promenadă. Iarnă sau vară e aceeaşi temperatură, zi şi noapte aceeaşi lumină. Nu mai e magazinul universal pe zece etaje, cu secţii şi raioane limitate. E un oraş de magazine, mici sau mari, din care nu lipsesc nici magazinele universale : Woolworth, Altmann et Cie Lord and Taylor etc. E locul de întîlnire a tinerilor, pentru că aici nu ajunge frigul, ploaia, zăpuşeala, întunericul. Dar asta convine şi gospodinelor, şi altora. Iată şi iluzia trotuarului parizian : măsuţe şi scaune în faţa unei cafenele. Vin franţuzesc, bere alsaciană, alături o vitrină cu parfumuri pariziene.

Cea mai mare religie

Acest echilibru are o bază foarte netă, care constituie o altă religie a Americii : munca. Aşa le place americanilor să spună : cea mai mare religie a noastră e munca. O, aici nu e rai, continuă ei, continuă Mr. Yanker. Cine îşi închipuie că păşind pe pămîntul Americii s-a transformat, prin definiţie, într-un magnat, sau într-un prinţ, comite o mare eroare. Chiar atunci cînd îşi închipuie că a scăpat de orice griji materiale şi că poate să ducă o viaţă oarecare liniştită. Sînt multe spărturi în viaţa americană, sînt multe canale ciudate, clandestine, care oferă cîştiguri dubioase, dar şi despre unii gansteri se spune că ar cîştiga de două ori mai mult dacă timpul folosit pentru cîştiguri ilicite l-ar închina unei meserii cinstite. Sînt multe surse de venituri ilicite. sînt şi conflicte mari în organizarea societăţii americane, dar nu-ţi trebuie nici prea multă vreme, nici prea mare spirit de observaţie pentru a descoperi cît de întinsă şi respectată e această religie a muncii în Statele Unite. Nu trebuie decît să vezi pe Mr. Peter Yanker, să-i vezi înfăţişarea în clipa cînd soseşte de la birou, după 20 de convorbiri telefonice interstatale şi 20 de audienţe urgente. Fiecare nu trebuie să depăşească 10 minute. Şi în cele 10 minute Mr. Yanker trebuie să găsească răspunsul cel mai bun, fie că e vorba de înaintarea unei galerii în minele de cupru din Montana, sau de refacerea transportului subteran într-o mină de mangan din Texas. Mr. Yanker nu are voie să greşească, el nici nu poate greşi de două ori, după cum se spune în America. După prima greşeală e concediat. Nu e nevoie decît să-l vezi pe Mr. Yanker în cele două ore în care i se refac trăsăturile şi-şi recîştigă chipul obişnuit pentru a înţelege cît de concentrat se munceşte în America. Mr. Yanker ştie că munceşte dur, dar mai ales ştie că trebuie să muncească.

În America, munca, timpul şi banul se învaţă foarte de vreme, încă din copilărie. Am descoperit aceasta chiar în familia care m-a găzduit, una din familiile relativ înstărite. Şi băiatul cel mare, şi băiatul cel mic au început prin a vinde, cu bicicleta, ziare, pe la 7 ani. Anul trecut, Peter, cel mic, îşi cumpărase, din banii cîştigaţi, unelte mecanice pentru îngrijirea grădinilor şi o orchestră completă de muzică uşoară. Amîndouă îi aduc venituri. Prietenul meu, pictorul Ion Minoiu, care a vizitat la rîndul lui familia Yanker, cu prilejul expoziţiei sale în America, mi-a spus că Peter şi-a strîns banii pentru un automobil. Mai are încă doi ani pînă la obţinerea dreptului de a conduce Garry, cel de la Washington, gazda mea din capitala Statelor Unite, îşi plătea apartamentul pe care-l deţinea în cartierul aristocratic al Georgetownului, prestînd în fiecare zi cîteva ore în serviciul proprietarului său, tîmplar de mobile. Adică livra mobile cu camioneta, planificîndu-şi riguros timpul : atîtea ore dimineaţa, atîtea după amiaza, pentru a nu pierde nici un curs la universitatea foarte severă cu frecvenţa. Fata, Christie, foarte inteligentă, frumoasă şi elegantă, rămînea cu copiii vecinilor în weekenduri, îi îngrijea, le dădea de mîncare, îi culca, pentru nu ştiu cîţi dolari pe oră. Jumătate de zi sîmbăta şi jumătate de zi duminica, adică atunci cînd nu avea şcoală sau sport, era angajată vînzătoare la una din sucursalele B. Altmann et Cie. Cu banii cîştigaţi îşi plăteşte voiajele anuale în Europa sau Asia.

Aceste adevăruri nu reprezintă un accident de familie, ci fac parte din educaţia americană. Aşa se învaţă timpul, banul şi munca, se învaţă preţul lor, de aceea americanii vorbesc despre religia muncii. Probabil că aceasta e cauza extraodinarului respect pe care americanul îl are faţă de orice profesie. Nu există nici o profesiune înjositoare, aşa mi s-a părut şi aşa mi s-a spus şi probabil că aşa este. Imi amintesc că am fost invitat la o partidă de bridge într-o familie care locuia pe Fifth Avenue, cea mai scumpă stradă din America şi din lume. La terminarea partidei am aflat că unul din jucători era şofer de taxi. Am izbutit să-mi opresc uimirea, dar mi-am dat seama că sînt foarte uimit şi mărturisesc că undeva m-a durut acea uimire.

America munceşte foarte dur, îi plăcea lui Mr. Yanker să-mi spună. Dar ştie să se şi odihnească. Weekendul american a devenit şi el un cult. Am participat şi eu la cîteva, însoţind familia Yanker. Weekenduri oarecum intelectuale, cu alcool puţin, întîlniri prin rotaţie a cîtorva familii, foarte bogate în discuţii. Aici am descoperit sportivitatea admirabilă a intelectualului american. Americanul simte o plăcere fizică atunci cînd aude o altă părere şi indiferent dacă o acceptă sau nu, o înconjoară cu tot respectul. E modest şi fără patimă în opiniile lui, e sincer, dar rîde cînd îi vorbeşti despre naivitate. La aceste weekenduri mi-am dat seama că americanul ştie despre ţara mea, dar mai ales am simţit respectul şi nu rare ori admiraţia lui faţă de România. Rîndurile mele pot fi considerate şi ca o încercare de reciprocitate.

Portret de NICĂ PETRE

orele patriei

Metafore la harta țării

Am asemănat țara cu o inimă, cu un cap gînditor, cu o palmă uriașă în care linia vieții este tipăritura munților Carpați.

Am asemănat țara cu un astru răsărit din semicercul Dunării, cu o floarea soarelui plină de faguri, cu o pecete străveche a sîngelui.

Am asemănat țara cu o gură de fîntînă din adîncul căreia se văd stelele în plină zi, cu o gură de clopot silabisind numele marilor bărbați.

Am asemănat țara cu o oglindă mereu orientată către viitor, cu o masă a tăcerii brâncușiană întinsă pe toată gravitația acestui pămînt.

Am asemănat țara cu o medalie, cu un ban pus la temelii să ne poarte noroc, cu potcoava unui magnet a cărui capete se iubesc pînă la contopire.

Am asemănat țara cu un cadran solar din care vulturii sar însămînțați în văzduh, purtîndu-i rotogoalele în expansiunea lor.

Am asemănat țara cu o vocală, cea mai rotundă, cea mai uimită, cea mai plină de sine dintre vocale.

Am asemănat țara cu tot ceea ce tinde spre perfecțiunea cercului, cu tot ceea ce visează cercul, apropiindu-se treptat de el.

Am asemănat țara acestor zile, acestor ore, cu un inel bătut în piatra scumpă-a gîndurilor noastre, cu un miez de horă al nădejdilor adunate în punctul de maximă intensitate.

Am asemănat țara cu forul ei tutelar.

Cercul capetelor noastre gînditoare

Nimic mai frumos decît un nufăr răsărit pe suprafața unui lac de munte, păstrîndu-i proporțiile, adîind suav peste întinderea sticloasă. Astfel îmi închipui și Masa tăcerii, păstrînd în rotunjimea ei rotunjimea țării, o strălucire directă a minții prin linia brațului. Brâncuși a intuit adînc măsurile matematic primordiale. Masa lui se cuprinde perfect în forma țării făcîndu-ne sensibil un raport de existență milenară.

De cînd ne-am ridicat privirea spre astre, în discurile îndepărtatelor stele am presimțit mai obscur uneori, mai clar alteori, o nostalgică înrudire. Nu vom ști niciodată de cîte ori se cuprinde forma țării în multitudinea formelor astrale. Dar pecetea acestor posibile întrepătrunderi există, o purtăm în sîngele nostru, o trecem din urmaș în urmaș drept bunul nostru cel mai de preț. Și nu ne înșelăm niciodată.

Meditățm la noi înșine, la armonizarea deplină a părții cu întregul, în aceste zile cînd spiritul leagă nadirul de zenit, cînd forma țării ni se dezvăluie cu uimirea omului descoperind prima dată roata. Meditățm la noi înșine proiectați în destinul tuturor, alcătuim un cerc din capetele noastre gînditoare, limpezindu-ne spre centrul țării, spre miezul ei nestrămutat de greutate.

Timpul politic și timpul istoric

Astăzi știm din ce în ce mai bine, mai amănunțit importanța fundamentală a Congresului al IX-lea în istoria partidului, a patriei, a vieții noastre însăși. Am mai vorbit de rolul de organizator al timpului evidențiat cu exemplară claritate de linia ascendentă, de practica mereu îmbogățită a partidului. Sînt adevăruri în spiritul cărora o înțelegere cuprinzătoare își exersează aptitudinile.

Acumulat în limitele existenței politice, gravat cu intensitate în faptul politic, partidul se definește lucid pe distanța Congreselor sale, după un orar concentrat, urmărind esențializarea timpului. Consemnarea și viziunea anticipativă sînt reflexul aceleiași atitudini.

Congresul IX s-a definit într-o strălucire de gînd. El a reintrodus ordinea firească, de continuitate istorică, înlănțuind Congresele partidului într-un tot unitar. O simplă și exactă numerotare matematică în aparență. Dar nodul gordian și oul lui Columb și cîte altele încă adevăruri primordiale păreau simple la-nceput și la-ndemîna oricui. Trebuia însă geniu să le poți da aura evidenței.

Dintr-o simplă dar profundă restabilire a timpului istoric, timpul politic a absolvit din întreaga noastră mișcare comunistă discontinuitatea, străbătînd pe dinăuntru timpul cu sens, organizîndu-l la înălțimea ființei noastre politice naționale, înglobînd aspirația noastră constantă spre desăvîrșire. Timpul politic și timpul istoric se unesc restabilind adevărul.

Sensul anilor străbătuți

De-a lungul pătrarului de veac pe care l-am străbătut, memoria și-a înrădăcinat ancorele în faptele de viață revelatorii, adică în conținutul adevărat al faptelor. O rememorare a pragurilor trecute se leagă fără greș de zona politicului. Ea este chiar specia politicului în ceea ce are el mai durabil. Data calendaristică este în același timp și sufletească.

Spunem un pătrar de veac, amintindu-ne, sublimate pe toată întinderea lui, punctele de vîrf. Ne amintim Conferința națională din toamna lui '45. Congresele partidului din 48, 55 și 60, etape ale unui efort trecut prin proba de foc a existenței. Sînt anii în care s-a pornit la refacerea și reorganizarea economiei distruse de război, s-au naționalizat, devenind proprietate de stat, principalele mijloace de producție, băncile, instituțiile transport-comunicații, s-a trecut la făurirea economiei socialiste unitare, s-a încheiat colectivizarea, au fost îndeplinite planurile cincinale în vederea desăvîrșirii construcției socialiste. Dar Congresul din 65, al IX-lea, cronologic datat, din toate unghiurile de vedere mai apropiat nouă, cheie de boltă, de viziune integrală asupra întregii activități revoluționare a partidului nostru, reintitulat și el, cu același prilej, conform tradiției și maturității sale: Partidul Comunist Român! Memoria noastră și a țării înmănunchează toți acești ani, contopindu-i cu lucrările Congresului X, reținînd din ei sensul lor eroic, mereu ascendent.

Firul cu plumb

Constant, în centrul atenției noastre, a stat industria grea. Credința în metal, în greutatea și duritatea lui pornește dintr-o convingere interioară de neabătut. Iubim lucrurile clare, masive, coplesind balanțele, acționînd cu putere și deodată asupra tuturor pîrghiilor. Metalul este punctul nostru de sprijin în univers. De la el începe totul, inclusiv temelia. Fără el ne este greu să ne închipuim svelteța turlelor. Îi punem înaintea tuturor, piatră unghiulară sfințită de gînd. L-am văzut șerpuind incandescent în aer, modelat de Laocooni învingători, bici năpraznic alungînd mizeria, undiță ridicînd la suprafață marmura și cleștarul noilor clădiri. L-am văzut răcindu-se în grelele lingouri, acoperindu-se în zori de cea mai fină rouă cu putință, adevărate menhire sau pietre de hotar, străjuindu-ne drumul. Este de neînchipuit o greutate mai sigură un fir cu plumb mai bine întins. Pe struna lui se poate clădi mai drept concepută, țara întreagă. Ceea ce am și făcut.

Congresul pătrarului de veac

Congresul X al partidului, pregătit stăruitor, atent și la nivelul întregii conștiințe a țării, își va deschide lucrările curînd, în zilele începutului de August roditor, cuprinzînd în însăși această întrepătrundere cu legile naturale aria unui simbol grăitor. În centrul preocupărilor stau, cum ne-am obișnuit mai ales în ultima vreme, omul-conștiință-politică și omul-creator-de-valori. Am desprins aceste două dimensiuni, felul în care sînt ele înțelese, aprofundate pentru a putea sublinia importanța hotărîtoare a momentelor pe care le trăim, devenind sub ochii noștri condiții ale existenței plenare.

Niciodată pînă astăzi politica de viziune, de ansamblu a partidului, nu s-a sprijinit atît de concludent pe asentimentul colectiv. Dovadă stau Tezele și Directivele, discutate pe larg de noi toți, sub semnul participării directe la treburile statului. Democratismul se convertește în unitate de neclintit cu fondul principiilor călăuzitoare. Grefate pe propriile tale convingeri, una cu ele, elementele dinamice, active ale societății sînt înțelese în intimitatea lor, prilej de înaltă responsabilitate, de dăruire a tuturor forțelor în vasta operă de desăvîrșire a socialismului.

În ceea ce privește producția nemijlocită a valorilor, angajată la scara unei tehnici superioare, capabilă să stabilească dialoguri libere cu toate țările avansate, elementul de bază se îndreaptă spre concentrația calitativă. Economia își îmbogățește structura. Agricultura accelerează ritmul intensiv. Grandiosul se subtilizează, cucerit poate mai puțin spectaculos dar mult mai în adîncime. Apar noi obiective industriale, de prelucrare, de finisaj, de precizie, de modernă știință aplicată. Rezervele energetice naturale, spre a da un singur exemplu, nemaiputînd să ție pasul cu întreaga dezvoltare, vor fi susținute în paralel și într-un viitor nu prea îndepărtat de energia nucleară. Planuri de perspectivă în miezul cărora gîndirea comunistă se simte la largul ei.

Ridicînd pe o treaptă superioară tot ceea ce am realizat mai temeinic pînă acum, de la Eliberare pînă astăzi, anticipînd viitorul printr-o viziune lucidă, inspirată, creator științifică, putem numi pe drept cuvînt Congresul al X-lea drept Congresul întregului pătrar de veac.

Strigîndu-ne pe noi înșine din viitor

Mă urmărește cu insistență întotdeauna miraculoasa relație dintre materie și conștiință. Mă urmărește cu o și mai mare insistență întotdeauna miraculoasa relație dintre conștiință și conștiință.

Dacă materia se cunoaște pe sine creîndu-ne, conștiința însăși vrea să se cunoască la rîndul ei pe sine, tot prin conștiință, într-o alternare mai pură de planuri și energii. Conștiința nu poate naște însă decît conștiință, limită sublimă, condiție a omenescului la pragul său de sus.

În aceste zile de August conștiința țării vine în întîmpinarea, în fața conștiinței sale de destin, memorabilă faptă în rezultantele ei prezente și viitoare.

Conștiința unanimă își alege reprezentantul, în personalitatea lui ieșită din comun se împlinește o sarcină fundamentală, el trebuie să fie o conștiință a conștiințelor, pe spațiul unei singure biografii, sprijinit de existența propriilor sale fapte.

Am scandat numele lui Ceaușescu, ne-am unit vocile pentru a-i face cunoscut numele în vastitatea istoriei, am recunoscut în el cu instinctul fără greș al nației pe marele predestinat, propriile noastre suflete contopite într-unul singur, i-am atribuit înalta învestitură de a fi patria care se gîndește pe sine, conștiința ei luînd act de sine prin conștiință.

Ne unim vocile, scandîndu-i încăodată numele, strigîndu-ne pe noi înșine din viitor.

Sclipind cu intensitate la temelii

Mai există la Brâncuși și o altă Masă a tăcerii. Ascunsă privirilor, implantată în pămînt, o placă de beton rotundă susține Coloana infinită, îi sprijină verticalitatea aproape incredibilă, mai mult zbor decît linie pe orizont. Ea simbolizează gravitația acestor meleaguri cu care sîngele nostru a fost și va fi întotdeauna solidar. Gravitație de Dunăre, de Olt, de Mureș, de Siret. Gravitație de munți și depresiuni carpatice, de Apuseni, de Făgăraș, de Vrancea, de Țara Birsei. Nume ale gravitației legănată în cuvînt, nume lipite de-a dreptul pe gravitație. Ea rămîne mereu în adîncuri, din lăcașele ei de taină ne împrumută putere și simțul orientării, ne ține dreaptă șira spinării spre stele. Uneori însă o vedem, în nopțile senine, în zilele curate de după ploile văratice, sclipind cu intensitate la temelii, o lacrimă curată și densă în uriașa cumpănă a acestui pămînt. În August, în orele fierbinți ale patriei, pe orizontul subpămîntean răsărirea ei este vizibilă cu ochiul liber, străbate un arc de curcubeu, încărcîndu-ne trupul cu mari și nobile rezerve de verticalitate.

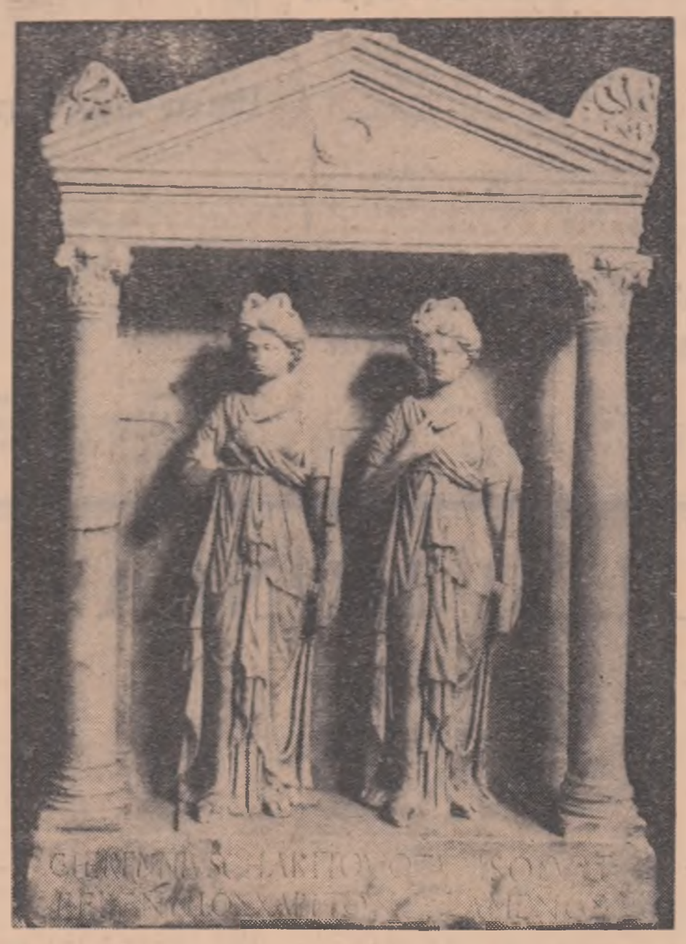

Aici, acum, pe pămînt

Am văzut, și nu vom uita niciodată, primii pași ai omului pe lună.

Am văzut un steag pe care nu-l bate vîntul, urme de tălpi de nespulberat din nisip, oameni scăzuți la o șesime din greutatea lor, gîndul să circule mai în voie înăuntrul învelișului său de lut.

Am văzut forța cuvintelor. Ce altceva decît cuvintele îi țineau în palmă pe cei doi cosmonauți, alcătuindu-le o gravitație nemai pomenită, în stare pură, trimisă la o distanță uluitoare.

Am auzit un om scuzîndu-se, desigur, în glumă, totuși cu o ascunsă gravitate, pentru o întîrziere de cîteva secunde în spațiul nemărginit. Oricît ar părea de ciudat, timpul devine mai repede la dimensiunea spațială cosmică, el se contractă prețios pînă la miime de secundă.

Toate aceste întîmplări epocale ale conștiinței umane pot reprezenta începutul unei noi epoci. Adică epoca noastră așezată pe temelii mai bune. Altfel toată aventura lunară ar fi văduvită de însăși esența ei, ar rămîne o simplă performanță sportivă.

Să ne-nșelăm oare noi, pămîntenii? Să gîndim prea tradițional? Reîntoarcerile la sfintele locuri comune, coborîrea în adîncimea problemelor de care depind fericirea omului, aici, acum, pe pămînt, printr-un formidabil recul al străpungerii spațiului, se întorc asupra conștiințelor noastre cu o dureroasă acuitate.

Într-o noapte, lîngă barajul de pe Dunăre

După forfota zilei, după imensul vacarm al muncii intense, noaptea, în clipele de relativă liniște, pe un mare șantier, lucrurile și mai ales uneltele iradiază o ciudată, tîrzie dar magnetică forță. Mai sălășluiește în ele o aură a efortului, dincolo de efort, conținîndu-l în stare suavă, dar nu mai puțin citeț pentru cine știe să citească. Într-o noapte, lîngă barajul de pe Dunăre, am stat și eu lîngă el. Giganticele macarale-turn își lepădaseră cupele, clonțurile lor atîrnau pe lungile fire destinse, strălucind ușor în lumina mai grea pe răcoarea apei. Betonul turnat placă după placă, stropit în permanență, în vederea prizei perfecte, se desena neted, proaspăt, moale. Fier și beton stabilind o ciudată forță de atracție, căutîndu-se dincolo de conștiința oamenilor căzuți în somn, continuîndu-le întrerupta trezie. Era o clipă cînd se putea demonstra din nou rotunjimea pămîntului, lenta lui învîrtire în spațiu. Și erau de-ajuns uneltele noastre, clonțul unei macarale și un strat de beton. Și era de-ajuns o singură noapte, asemănătoare tuturor nopților, pe orice șantier al patriei.

Mireasmă de tei, mireasmă, de grîu copt.

Am intrat în această vară a marilor împliniri sub coroana teilor înfloriți, cu brațele pline de spicele grîului copt. Printr-o neașteptată concentrare, a anotimpurilor, floarea de tei s-a desfăcut laolaltă cu floarea grîului. Plămînii noștri s-au înmuiat deopotrivă și în același timp în mireasmă de tei înflorit, în mireasmă de grîu copt. Și cu ce simbol am fi putut să întîmpinăm mai frumos clocotul și liniștea creatoare a acestor zile? Ce emblemă ar fi fost în stare să reprezinte mai bine, mai sugestiv clipa cînd patria se gîndește pe sine? Noi avem crengile teilor înfloriți, spicele grîului copt, răsărind pe aceeași tulpină. Pămîntul s-a întrecut pe sine oferindu-ne deodată dubla lui înflorire. Spre un mîine cuprinzător deschidem larg porțile bătute, împodobite cu floare de tei, cu spice de grîu înflorit. Dăm naștere unui mit nou. Întîmpinăm încrezători vremea cu brațul, cu inima prelungită-n mireasmă de tei, în mireasmă de grîu copt.

Grigore HAGIU

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți:
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Gheorghe Tomozei
Secretar general de redacție:
Constantin Țoiu

REDACȚIA:
București Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11.51.54; 12.16.10

ADMINISTRAȚIA:
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică: Mircea Popescu
Paginator: Nicolae Ion.